

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**PRAVA I DUŽNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE KAO
POMORSKE DRŽAVE**

-magistarski rad-

Kandidat:

Ivica Grbešić

Broj indeksa: 435/II - SPS

Mentor:

Doc. dr. Emir Vajzović

Sarajevo, ožujak, 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK	4
I. TEORIJSKO METODOLOŠKI UVOD	5
1.1. Problem istraživanja	5
1.2. Predmet istraživanja	6
1.3. Kategorijalno pojmovni sistem	6
1.4. Ciljevi istraživanja	8
1.4.1. Naučni ciljevi	8
1.4.2. Društveni ciljevi	9
1.5. Sistem hipoteza	9
1.5.1. Generalna hipoteza	9
1.5.2. Pomoćne hipoteze	10
1.6. Metode istraživanja	10
1.7. Vremensko određenje istraživanja	11
1.8. Prostorno određenje istraživanja	11
II. UVOD U POMORSKO PRAVO	12
2.1. Kratak povijesni pregled razvoja pomorskog prava u svijetu	12
2.2. Pojam i podjela pomorskog prava	13
2.3. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora	16
2.3.1. Temeljne odrednice Konvencije	18
2.3.2. Značaj Konvencije o pravu mora	19
2.4. Međunarodni sud za pravo mora	20
III. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE U OBLASTI POMORSKOG PRAVA	23
3.1. Međunarodna pomorska organizacija – ciljevi, članstvo, ustroj i način djelovanja	23
3.2. Europska agencija za pomorsku sigurnost – zadaci, struktura i način rada	25
IV. POVIJESNI KONTEKST RAZVOJA BOSNE I HERCEGOVINE KAO POMORSKE DRŽAVE	27
4.1. Mir u Srijemskim Karlovcima – 1699.	27
4.2. Požarevački mir – 1718.	29
4.3. Od Požarevačkog mira 1718. do Berlinskog kongresa 1878.	30
4.4. Sutorina 1946. – prijepori i kontroverze	31
V. NEUM – BOSANSKOHERCEGOVAČKA VEZA SA JADRANSKIM MOREM	35
5.1. Neum tijekom Domovinskog rata	35
5.2. Neum danas	36
VI. DRŽAVNE GRANICE BOSNE I HERCEGOVINE NA MORU	40

6.1. Razgraničenje suverenosti mora	40
6.2. Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine	42
6.3. Karakteristike zaljeva Neum – Klek	45
6.4. Sporazum o Neumu i luci Ploče	48
6.5. Pristup BiH međunarodnim vodama Jadranskog mora	52
VII. PELJEŠKI MOST – OPREČNA STAJALIŠTA	53
7.1. Područje Neuma i značenje Pelješkog mosta za Republiku Hrvatsku	53
7.2. Izgradnja Pelješkog mosta	55
7.3. Stajalište Bosne i Hercegovine o Pelješkom mostu	58
VIII. UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM BOSNE I HERCEGOVINE	62
8.1. Određenje pojma upravljanja obalnim područjem (CAMP)	62
8.2. Bosna i Hercegovina i Barcelonska konvencija	64
8.3. Procjena za CAMP Bosne i Hercegovine	66
IX. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	68
X. LITERATURA	74

SAŽETAK

Bosna i Hercegovina je obalna država na Jadranskom moru koja svojim državnim područjem presijeca teritorij Republike Hrvatske i izlazi na more u području između Neuma i Kleka. Izlaz na more dobila je 1718. godine kada je Dubrovačka Republika ustupila Turskoj grad Neum, s nakanom da stvori tampon zonu prema Mletačkoj Republici. Najvažnija konvencija u oblasti pomorskog prava je Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora koju je Bosna i Hercegovina kao članica UN-a i pomorska zemlja ratificirala u siječnju 1994. godine. Bosna i Hercegovina je članica Međunarodne pomorske organizacije od 1993. godine, međutim većinu Konvencija nije ratificirala u svojim zakonodavstvima. Svoju morsku granicu dijeli s Republikom Hrvatskom, a njezina dužina iznosi 12 km. Ugovorom o državnoj granici iz 1999. godine razgraničeni su morski prostori ovih dviju država. U širem kontekstu neriješenih problema u vezi s granicom između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine je pitanje Ugovora o državnoj granici, status luke Ploče, ali i gradnja Pelješkog mosta. Cilj ovoga rada bio je utvrditi kakva su prava i dužnosti Bosne i Hercegovine kao pomorske zemlje, postavljena glavna hipoteza „Bosna i Hercegovina nakon razdruživanja pomorske države SFRJ i nakon održanog referenduma o osamostaljenju 1. ožujka 1992. godine, nastavlja kao članica UN postojati kao samostalna, međunarodno priznata, suverena i pomorska država“ je tijekom istraživanja djelomično potvrđena.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Neum, država, granica, pomorsko pravo.

I. TEORIJSKO METODOLOŠKI UVOD

Bosna i Hercegovina od postanka do danas kroz stoljeća vodi borbu kako bi ostala jedinstvena, cjelovita, samostalna i suverena država. Kroz svoju dugogodišnju povijest, na njenim prostorima su se smjenjivali razni vladari koji su je dijelili, prisvajali, davali i uzimali dijelove njezina teritorija bez ikakvih posljedica. Njome su vladali kraljevi, carevi, banovi, paše, župani, predsjednici. I svaka smjena tih vladara Bosnu i Hercegovinu je dovođila u stanje siromaštva i neimaštine. Bez obzira na sve te nedaće i razaranja, ostala je državna zajednica naroda i građana koji žive u njoj i koji je smatraju svojom domovinom.¹

1.1. Problem istraživanja

Bosanskohercegovački izlaz na more vuče korijene iz 1718. godine, kada je Dubrovačka Republika ustupila Turskoj grad Neum, s nakanom da stvori tampon zonu prema Mletačkoj Republici. Na sličan način Turska je izbila na more u Bokokotorskom zaljevu, u Sutorini. Tako je Bosna i Hercegovina, kao turski posjed, na dva mjesta dobila izlaz na more, a Dubrovnik je bio razdvojen od Mletačke Republike. Izlazak Turske na Jadransko more bio je ugovoren isključivo za kopneno područje.²

Nakon završetka Drugog svjetskog rata u FNR Jugoslaviji je između federalnih jedinica Hrvatske i Bosne i Hercegovine povučena stara, povijesna granica, pa je i obalno područje Klek - Neum ostalo u Bosni i Hercegovini. Nakon raspada bivše Jugoslavije, na osnovi načela *uti possidetis* samostalna država Bosna i Hercegovina je suverena u kopnenome pojasu kojim izbija na more u području Neuma – Kleka, čime je stekla status jedne od obalnih država u Jadranskome moru.³

Bosna i Hercegovina je obalna država u nepovoljnom geografskom položaju. Ima vrlo malo područje unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora, ne može imati epikontinentski ni

¹ Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih*, Doktorska disertacija, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 6.

² Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 113.

³ Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih*, Doktorska disertacija, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 159.

gospodarski pojas. Jedini plovni put koji spaja bosanskohercegovačke unutarnje morske vode i teritorijalno more s otvorenim morem prolazi hrvatskim tjesnacima. U njima su hrvatske unutrašnje morske vode u kojima strani brodovi inače nemaju pravo neškodljivog prolaska.⁴

Problem ovog istraživanja je teorijski osvrt na pojam, podjelu i povijesni pregled pomorskog prava, te najvažnije međunarodne organizacije u oblasti pomorskog prava. Također, razmatrat će se i povijesni kontekst razvoja Bosne i Hercegovine kao pomorske države. Najveći naglasak stavit će se na utvrđivanje morske granice između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, pitanje statusa luke Ploče, kao i utjecaj izgradnje Pelješkog mosta na zaljev Neum – Klek.

1.2. Predmet istraživanja

Na temelju prepoznatog problema istraživanja, koje ima teorijsko-empirijski karakter, dolazimo do predmeta istraživanja. Budući da je Bosna i Hercegovina obalna država koja ima izlaz na Jadransko more, predmet ovog istraživanja će biti utvrđivanja prava i dužnosti Bosne i Hercegovine kao pomorske zemlje.

1.3. Kategorijalno pojmovni sistem

Kako bi što jasnije razumjeli naslovnu tematiku, a koja čini teorijsku osnovu ovog istraživanja potrebno je prije svega definirati kategorijalne pojmove i sinonime. Najvažniji pojmovi i definicije koji su potrebne za rad su:

- Bosna i Hercegovina je država u Jugoistočnoj Europi. Graniči s Hrvatskom, Srbijom i Crnom Gorom. Po svom uređenju je složena federalna država s elementima konfederacije. Čine je dva entiteta: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska te Brčko Distrikt. Glavni i najveći grad države je Sarajevo. Svoju neovisnost je stekla 1. ožujka 1992. godine nakon odluke građana BiH referendumom o neovisnosti. Prema

⁴ Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 113.

popisu iz 2013. godine imala je 3.531.159 stanovnika. U BiH žive tri konstitutivna naroda: Bošnjaci, Srbi i Hrvati.⁵

- Pomorsko pravo čini sustav normi koje reguliraju pravne odnose u vezi s pomorskim djelatnostima. Uz to, pomorsko pravo samostalno i sustavno obrađuje pravne odnose koji se javljaju na moru pa se u tom smislu ono smatra autonomnim.⁶ Budući da je širok pojam, pomorsko pravo se dijeli na nekoliko grana, a to su: međunarodno pravo mora, pomorsko upravno pravo i pomorsko imovinsko pravo.⁷
- Međunarodno pravo mora (ili međunarodno pomorsko pravo) regulira odnose međunarodnih subjekata (države i međunarodnih organizacija) u svezi s morem i pomorskim djelatnostima. Dijeli se na međunarodno pravo mora u miru i međunarodno pravo mora u ratu.⁸
- Konvencija UN-a o pravu mora je jedinstven dokument koji prvi put predlaže sveobuhvatni okvir upravljanja za veliki dio svjetskih oceana. Pokriva probleme kao što su negativni utjecaji na morski okoliš, upravljanje, znanstvena istraživanja, ekonomska i komercijalna pitanja. Konvencija se smatra jednim od najvažnijih multilateralnih ugovora u međunarodnoj zajednici poslije Povelje UN-a.⁹ U Konvenciji UN-a o pravu mora, prvi put u jednom općem ugovoru, unijeta je odredba koja na jasan i jezgrovit način ističe obvezu svake države da štiti i čuva morski okoliš.¹⁰
- Međunarodna organizacija je organizirana suradnja zasnovana na ugovoru koja može posjedovati vlastiti pravni subjektivitet, a može joj se priznati i međunarodni pravni subjektivitet. Osnivaju ih države sklopanjem međunarodnih ugovora. Iako su, u pravilu, države članice međunarodnih organizacija, one nisu čisti skup država članica, već su one

⁵ Wikipedija, Bosna i Hercegovina, datum pristupa: 8.3.2021,
<https://hr.wikipedia.org/wiki/Bosna_i_Hercegovina>

⁶ Burić, Albina Pomorsko pravo, datum pristupa: 8.3.2021,
<<http://www.ss-aharacica-malilosinj.com.hr/wp-content/uploads/2011/03/Skripta-za-Pomorsko-pravo-za-3.N.pdf>>

⁷ Hrvatska enciklopedija, Pomorsko pravo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, datum pristupa: 8.3.2021,
<<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49368>>

⁸ Grabovac, Ivo 2003, *Plovidbeno pravo Republike Hrvatske*, Književni krug, Split, str. 11-12.

⁹ Milošević-Pujo, Branka, Petrinović, Ranka, Pomorsko pravo za jahte i brodice 2008, Pomorsko pravo za jahte i brodice, Pomorski fakultet Split, Split, str. 55.

¹⁰ *Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora* i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela Konvencije Ujedinjenih naroda, (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 9/2000), datum pristupa: 8.3. 2021,
<https://narodnenovine.nn.hr/clanci/medunarodni/2000_06_9_84.html>

zasebne institucije koje imaju svoja tijela, službenike, administrativni aparat, a imaju i relativnu samostalnost u odnosu na članice.¹¹

- Neum smješten je u Hercegovačko – neretvanskoj županiji u južnom dijelu Bosne i Hercegovine. Turistički je grad i jedini izlaz Bosne i Hercegovine na Jadransko more. Općina Neum ima površinu od 225 km², a prema posljednjem popisu stanovništva iz 2013. godine, u čitavoj općini živi 4.653 stanovnika, dok u samom gradu živi oko 3.013 stanovnika.¹²
- Državna granica je zamišljena crta koja omeđuje državno područje jedne države. Gotovo sve su utvrđene međudržavnim ugovorima, a ponekad je određena uz pomoć suda. Obilježene su kamenjem i stupovima, u novije vrijeme prometnim znakovima. Kao granica uzima se čisti lanac najviših planinskih vrhova razvođe dviju rijeka, geometrijska sredina rijeke (uglavnom plovne), njezin najdublji tok ili matica. Što se tiče voda, svakoj državi pripada jedan dio obale ili je jedan dio slobodan. Na moru se državna granica poklapa s vanjskom granicom teritorijalnog mora.¹³

1.4. Ciljevi istraživanja

Svako istraživanje ima svoje ciljeve, a ti ciljevi mogu biti naučni i društveni. Naučni ciljevi se odnose na „sticanje naučnog saznanja određenog obima i nivoa” a društveni ciljevi su „oni koji su usmjereni na dobrobit ljudi”¹⁴ U nastavku izdvajaju se naučni i društveni ciljevi ovog rada.

1.4.1. Naučni ciljevi

¹¹ Wikipedia, Međunarodna organizacija, datum pristupa: 8.3.2021.

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Me%C4%91unardna_organizacija>

¹² Wikipedia, Neum, datum pristupa: 8.3. 2021, <<https://hr.wikipedia.org/wiki/Neum>>

¹³ Wikipedia, Državna granica, datum pristupa 8.3.2021.,

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Dr%C5%BEavna_granica>

¹⁴ Termiz, Dževad 2003, *Metodologija društvenih nauka*, Sarajevo, str. 170.

Na temelju saznanja o predmetu istraživanja izdvajaju se naučna deskripcija i naučna eksplikacija. Naučnom deskripcijom razmotrit će se povijesni razvoj Bosne i Hercegovine kao pomorske zemlje, razgraničenje pomorske granice Bosne i Hercegovine s Republikom Hrvatskom te će se objasniti kakva su prava i dužnosti BiH kao države s izlazom na Jadransko more. Naučnom eksplikacijom kao naučnim ciljem se nastoje steći „saznanja o uzročno posljedičnim odnosima, društvenim zakonitostima i naučna objašnjenja,"¹⁵ stoga je naučno eksplikacijski cilj ovoga rada utvrditi uzročno posljedične veze i odnose između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske u pitanju razgraničenja pomorske granice.

1.4.2. Društveni ciljevi

Društveni ciljevi ovog istraživanja su:

- Sagledavanje povijesnog konteksta razvoja Bosne i Hercegovine kao pomorske zemlje.
- Istraživanje postojećih teorijskih saznanja o međunarodnopravnim pravilima povlačenja granica na moru te utvrditi njihov značaj na stanje državnih granica Bosne i Hercegovine.
- Ukazati na značaj Neuma za Bosnu i Hercegovinu.
- Analizirati probleme u vezi s granicom između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine koji se protežu kroz period od kraja devedesetih godina do danas, kao i pitanje Ugovora o državnoj granici, razgraničenje na moru te status luke Ploče, odnosno Sporazum o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu.
- Ukazati na stajalište Bosne i Hercegovine o izgradnji Pelješkog mosta.
- Interpretirati daljnji proces razvijanja CAMP BiH

1.5. Sistem hipoteza

1.5.1. Generalna hipoteza

¹⁵ Zaječaranović, Gligorije 1987, *Osnovi metodologije nauke*, Beograd, str. 185.

H1: Bosna i Hercegovina nakon razdruživanja pomorske države SFRJ i nakon održanog referenduma o osamostaljenju 1. ožujka 1992. godine, nastavlja kao članica UN postojati kao samostalna, međunarodno priznata, suverena i pomorska država.

1.5.2. Pomoćne hipoteze

H2: Bosna i Hercegovina, iako članica Međunarodne pomorske agencije (IMO) od 1993. većinu Konvencija nije ratificirala u svojim zakonodavstvima.

H3: Mir u Srijemskim Karlovcima (1699.) odredio je budućnost Bosne i Hercegovine kao pomorske države.

H4: Ugovorom o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisanim u srpnju 1999. utvrđene su morske granice između dvije navedene države. Problematika se javlja oko luke Ploče, trenutne gradnje Pelješkog mosta te oko pristupa BiH međunarodnim vodama Jadranskog mora.

H5: CAMP (Coastal Area Management Programme) igra važnu ulogu u stvaranju uvjeta za integrirano i učinkovito upravljanje obalnim područjem Bosne i Hercegovine.

1.6. Metode istraživanja

Magistarski rad se temelji na sekundarnim izvorima podataka. U radu će se koristiti stručne domaće literature iz područja pomorskog prava, kao i razni znanstveno-stručni članci koji se tiču cilja rada, a to je predstavljanje prava i dužnosti Bosne i Hercegovine kao pomorske države. Koristit će se i internetski izvori te će se nastojati primijeniti teoretsko i praktično znanje stečeno tijekom petogodišnjeg studija na Odsjeku sigurnosnih i mirovnih studija Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.

Metode koje će biti korištene u radu osnovne su metode karakteristične za teorijska istraživanja:

- *Metoda komparacije* koja predstavlja usporedbu više pojmova i utvrđivanje njihovih međusobnih sličnosti ili različitosti.
- *Metoda klasifikacije* kojom će se definirati različiti pojmovi kao što su pomorsko pravo, međunarodno pravo mora, Konvencija UN-a, IMO, EMSA, CAMP.
- *Analitičko-deduktivna metoda* koja će se poslužiti da se otkriju razlozi, motivi koji se mogu provjeriti u praksi. Ova metoda će biti korisna kod otkrivanja razloga pripajanja Sutorine teritoriju Crne Gore, problematike državnih granica RH i BiH s fokusom na luku Ploče i izgradnju Pelješkog mosta.
- *Metoda promatranja* će se u magistarskom radu primijeniti tijekom prikupljanja znanstvenih i stručnih literatura, kako posredno tako i neposredno.
- *Metoda povijesnog konteksta* prikazat će nastanak i razvoj Bosne i Hercegovine kao pomorske države počevši od Mira u Srijemskim Karlovcima (1699.) pa sve do stjecanja nezavisnosti u ožujku 1992.

1.7. Vremensko određenje istraživanja

Vremensko određenje istraživanja pratit će kronologiju razvoja Bosne i Hercegovine kao pomorske države. Prikazivanje kronologije odnosit će se na sljedeća razdoblja:

- Mir u Srijemskim Karlovcima – 1699.
- Požarevački mir – 1718.
- Berlinski kongres – 1878.
- Kraljevina SHS – 1918.
- SFRJ – 1943.
- Sutorina – 1946.
- Nastanak Općine Neum 1978.
- Nezavisnost Bosne i Hercegovine – 1992.
- Državna granica s Republikom Hrvatskom – 1999.
- Pelješki most – aktualno (do ožujka 2021. godine)

1.8. Prostorno određenje istraživanja

Prostorno određenje istraživanja odnosit će se isključivo na teritoriju Bosne i Hercegovine, točnije njen južni dio s fokusom na Neum kao bosanskohercegovački gradić na obali Jadranskog mora. Međutim, prostorno određenje istraživanja obuhvatit će današnji teritorij Republike Hrvatske pritom misleći na luku Ploče i spornu gradnju Pelješkog mosta. Prostorno određenje istraživanja obuhvatit će i područje Sutorine koja je danas u sastavu Crne Gore, iako određene inicijative unutar BiH sugeriraju da se nije odustalo od težnje za tim dijelom teritorija, te ga smatraju dijelom suvereniteta Bosne i Hercegovine.

II. UVOD U POMORSKO PRAVO

U ovom, uvodnom poglavlju rada dati će se kratak povijesni pregled razvoja pomorskog prava u svijetu. Definirat će se i podijeliti pomorske pravo a poseban će se fokus staviti na Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravu mora na način da će se prikazati temeljne odrednice Konvencije kao njen značaj. Poglavlje će se završiti rečenicama koje govore o Međunarodnom sudu za pravo mora.

2.1. Kratak povijesni pregled razvoja pomorskog prava u svijetu

Prvi propisi o plovidbi i svezi s plovidbom, jednim od najstarijih načina prijevoza ljudi i dobara, nastali su još u vrijeme prvih robovlasničkih država.

Najstariji sačuvani pravni zakonici (Hamurabijev zakonik) sadrže pomorskopravne odredbe o brodogradnji, zaposlenju posade, ugovorima o prijevozu. U starom i srednjem vijeku na sredozemnom su području i izvan njega nastajali i primjenjivali se običaji pomorskoga prava, od kojih su neki dobili pisani oblik i ušli u pravne zbornike, npr. u Digesta (*Corpus iuris civilis*), ali i u statute lučkih gradova (npr. Pise, Marseillea, Venecije). Prvim zakonikom posvećenim upravo pomorskomu pravu smatra se, zasada, Pomorski zakonik Rodosa (*Nomos Rhodion Nautikos*), iz VIII. st. Od privatnih zbirki propisa i običaja pomorskoga prava,

kojima su se pomorci i trgovci najčešće služili, najstarije i najpoznatije su Oleronska pravila (*Rôles d'Oléron*, XII–XIII. st.)¹⁶

Početak novoga vijeka jake europske države nastoje sustavno obuhvatiti svu materiju pomorskog prava. Tako je u Francuskoj donesena Uredba o trgovačkoj mornarici (*Ordonnance de la marine marchande*, 1681.), koja kodificira sve pravovaljane pomorske i lučke običaje. Nakon toga u trgovačke se zakone uključuje materija pomorskog imovinskog prava (npr. u Francuskoj u Trgovački zakonik – *Code de commerce* iz 1807., u Njemačkoj u Opći trgovački zakonik iz 1861.)¹⁷

U najnovije vrijeme gledajući 20. stoljeće donose se sustavno razrađeni pomorski kodeksi, odnosno zakonici o plovidbi, kao što su primjerice talijanski Zakon o plovidbi, švicarski zakon o pomorskoj plovidbi, pomorski zakonik Libanona, tadašnje Čehoslovačke, Grčke, Poljske. Svi navedeni zakoni o plovidbi nastali su u prvoj polovici 20. stoljeća.

2.2. Pojam i podjela pomorskog prava

Pomorsko pravo čini sustav normi koje reguliraju pravne odnose u vezi s pomorskim djelatnostima. Uz to, pomorsko pravo samostalno i sustavno obrađuje pravne odnose koji se javljaju na moru pa se u tom smislu ono smatra autonomnim. Problemi koji nastaju u pomorstvu su slični u cijelom svijetu, pa i u Bosni i Hercegovini, pa se iz tih izvora pomorsko pravo sve više nastojalo ujednačavati, tako da se danas s pravom može smatrati univerzalnim.¹⁸

Pomorsko pravo je široki pojam, pa se dijeli na nekoliko grana:¹⁹

- međunarodno pravo mora,
- pomorsko upravo pravo i,

¹⁶Hrvatska enciklopedija, Pomorsko pravo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža datum pristupa: 07. 01. 2021, <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49368>>

¹⁷Grabovac, Ivo 2003, *Plovidbeno pravo Republike Hrvatske*, Književni krug, Split, str. 11-12.

¹⁸ Burić, Albina Pomorsko pravo, datum pristupa: 28.01.2021, <<http://www.ss-aharacica-malilosinj.com.hr/wp-content/uploads/2011/03/Skripta-za-Pomorsko-pravo-za-3.N.pdf>>

¹⁹ Hrvatska enciklopedija, Pomorsko pravo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža datum pristupa: 12.01.2021, <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49368>>

- pomorsko imovinsko pravo.

Međunarodno pravo mora (ili međunarodno pomorsko pravo) regulira odnose međunarodnih subjekata (države i međunarodnih organizacija) u svezi s morem i pomorskim djelatnostima. Dijeli se na međunarodno pravo mora u miru i međunarodno pravo mora u ratu. Pomorsko upravno pravo sadrži ponajprije propise čiji je cilj ostvarenje sigurnosti plovidbe, dok pomorsko imovinsko pravo uređuje specifične imovinsko-pravne odnose u sklopu onih aktivnosti koje su vezane za more (stvarna prava na brodu, iskorištavanje brodova, probleme koji nastaju pri sudaru brodova, pravne odnose spašavanja na moru, pomorske havarije itd.)²⁰

U podjeli pomorsko pravne materije može se također izdvojiti i međunarodno pomorsko privatno pravo (propisi o mjerodavnom pravu koji će se primijeniti na odnose s međunarodnim elementom), pravo pomorskog osiguranja (normira posebne odnose iz osiguranja protiv pomorskih rizika), pomorsko radno pravo (regulira pravne probleme radnih odnosa u pomorstvu), pomorsko kazneno pravo (sadrži odredbe o suzbijanju i kažnjavanju kruga specifičnih kaznenih djela koja se javljaju u pomorskim djelatnostima i odnosima), pomorsko prekršajno pravo (čini skup normi o prekršajima pozitivnih propisa pomorskog prava, te – eventualno – i propise prekršajnoga postupka), i u konačnici pomorsko procesno pravo koje obuhvaća norme koje se odnose na posebnu nadležnost tijela i postupaka za primjenu imovinskopravnih, upravnih i kaznenih normi pomorskog prava.²¹

Međutim, uz sve navedeno, u kontekstu tematike rada i proučavanja Bosne i Hercegovine kao pomorske države, najbitnije je međunarodno pravo mora o kojem će se više govoriti u narednim rečenicama.

Vlast nad morskim prostranstvima oduvijek je bila važno pitanje za države koje su željele dominirati u međunarodnim odnosima. Međunarodnopravnim uređenjem odnosa država u pogledu plovidbe bavili su se i prvi značajniji pisci na području međunarodnog prava već od početka XVII. stoljeća. Pritom je većina pisaca branila stajališta koja su odgovarala vladarima njihovih država.²²

Unatoč suprotnostima u stajalištima država i pisaca, postupno se razvijalo običajno međunarodno pravo mora. Osnova prava mora, koja je bila općenito prihvaćena do XIX.

²⁰ Grabovac, Ivo 2003, *Plovidbeno pravo Republike Hrvatske*, Književni krug, Split, str. 11-12.

²¹ Grabovac, Ivo 2003, *Plovidbeno pravo Republike Hrvatske*, Književni krug, Split, str. 12.

²² Hrvatska enciklopedija, Pravo mora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krleža datum pristupa: 12.01.2021, <<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50010>>

stoljeća, bila je podjela morskih prostora na otvoreno more i uski pojas uz obalu države. Na otvorenom moru sve su države trebaju imati jednaka prava, a obalni pojas bio je pod vlašću države uz obale koje se prostirao. Mnogi su se znanstvenici u to doba bavili pravom mora, nastojeći objasniti postojeće običajno pravo, a predložili su i nova rješenja za složenije odnose država u korištenju mora i zaštiti njegovih prirodnih bogatstava. Same države tim su se ciljevima povremeno posvećivale u međusobnim, najčešće dvostranim odnosima i ugovorima, a nešto sustavnije tek u okviru Lige naroda. U Hagu je 1930. održana kodifikacijska konferencija; jedna od zadaća bila joj je prihvaćanje konvencije o teritorijalnom moru. Iako su se države sporazumjele o sadržaju režima toga pojasa, nad kojim je obalnoj državi priznata suverenost, konvencija nije bila prihvaćena jer nije bilo sporazuma o najvećoj dopuštenoj širini teritorijalnog mora.²³

Sustavni napor u razvoju i kodifikaciji međunarodnog prava poduzeo je tek UN. Na temelju pripremnog rada Komisije za međunarodno pravo, na Prvoj konferenciji UN-a o pravu mora, održanoj 1958. u Ženevi, prihvaćene su četiri konvencije: *Konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu*; *Konvencija o otvorenom moru*; *Konvencija o ribolovu i očuvanju bioloških bogatstava otvorenoga mora*; *Konvencija o epikontinentalnom pojasu*.²⁴ U njima je uglavnom uspješno kodificirano i precizirano običajno pravo mora, a prihvaćena su i mnoga nova pravila. Ipak, ni na toj konferenciji nije bilo sporazuma o širini teritorijalnog mora. Kako bi se riješilo to pitanje, u Ženevi je 1960. održana Druga konferencija o pravu mora. Međutim, ni tada nije došlo do sporazumnoga rješenja između pomorskih sila, koje su branile maksimalnu širinu od 3 morske milje, i većine obalnih država, koje su se zauzimale za širinu teritorijalnog mora od 12 milja.

Budući da kao i svaka druga država, uz svoju obalu Bosna i Hercegovina ima svoje unutarnje morske vode i teritorijalno more morala je ratificirati gore navedene Konvencije. Konvenciju o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu Bosna i Hercegovina je ratificirala 1. rujna 1993., Konvenciju o otvorenom moru i Konvenciju o ribolovu i očuvanju bioloških bogatstava otvorenog mora ratificirala je 12. siječnja 1994.²⁵

²³Hrvatska enciklopedija, Pravo mora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krleža datum pristupa:13.01.2021, <<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50010>>

²⁴Hrvatska enciklopedija, Pravo mora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krleža datum pristupa:13.01.2021, <<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50010>>

²⁵ Udruženje Aarhus – centar u BiH, Međunarodni akti/konvencije i sporazumi, datum pristupa:13.01.2021, <<http://aarhus.ba/sarajevo/en/pravni-okvir/medunarodnekonvencijesporazumi.html>>

2.3. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora

Iako su sve Ženevske konvencije stupile na snagu do 1966., UN se već 1967. morao ponovno posvetiti pravu mora. Razlog su bile tvrdnje razvijenih zemalja da predstoji iskorištavanje mineralnih bogatstava podmorja otvorenoga mora. Prevladalo je stajalište zemalja u razvoju da režim otvorenog mora nije primjenjiv i na njegovo podmorje, te da razvijene zemlje ne mogu nekontrolirano istraživati i iskorištavati rudna bogatstva, nego da za to duboko podmorje treba prihvatiti novi međunarodnopravni režim.

Radi prihvaćanja toga novoga režima, ali i dopunjavanja rješenja iz 1958., UN je sazvao novu, Treću konferenciju o pravu mora. Konferencija je započela 1973., a zbog opsežnosti i kompleksnosti materije te suprotstavljenosti interesa različitih skupina država (velike pomorske sile, obalne države, zemlje bez obale, industrijalizirane države, zemlje u razvoju) proces je trajao devet godina.²⁶

Samo nekoliko godina pošto su Ženevske konvencije o pravu mora stupile na snagu (vidi poglavlje 1.2.) počela je rasprava o novom uređenju pravnih odnosa vezanih za more. Iako je Treća konferencija Ujedinjenih naroda o pravu mora sazvana 1973. trebalo je punih 9 godina, da se 10. prosinca 1982. na svečanoj sjednici u Montego Bayu na Jamaici, *Konvenciju o pravu mora* otvori za potpisivanje. Na snagu je stupila tek 1994 godine.²⁷

Definicijom gledajući, Konvencija o pravu mora Ujedinjenih naroda je jedinstven dokument koji prvi put predlaže sveobuhvatni okvir upravljanja za veliki dio svjetskih oceana. Pokriva probleme kao što su negativni utjecaji na morski okoliš, upravljanje, znanstvena istraživanja, ekonomska i komercijalna pitanja. Međunarodne su odluke (dogovori) od vrlo velike važnosti s obzirom na to da u svijetu postoji 151 obalna država, od kojih sve imaju jednaka prava na okolna mora i kontinentalne podine. Prema samoj Konvenciji takva područja zauzimaju ukupnu površinu od oko 60 milijuna km² ili oko 20% svjetskih oceana unutar udaljenosti od 200 nautičkih milja od obale (približno 400 km). Prema pravilima Konvencije moguće je povećati prava ili proširiti jurisdikciju pojedine države na dodatnih 5% (15 milijuna km²) koji

²⁶ Hrvatska enciklopedija, Pravo mora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krleža datum pristupa:14.01.2021, <<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50010>>

²⁷ 10. prosinca 1982. - konferencija UN-a o pravu mora, [datum pristupa:28.01.2021], <<https://magazin.hrt.hr/563621/10-prosinca-1982-konferencija-un-a-o-pravu-mora>>

leže izvan granice od 200 nautičkih milja.²⁸ Čak 54 obalne države mogu zahtijevati produženje kontinentalnog pojasa na području iza 200 nautičkih milja.

Konvencija se smatra jednim od najvažnijih multilateralnih ugovora u međunarodnoj zajednici poslije Povelje UN-a. Ovo su osnovni razlozi koji su bili poticaj za novo međunarodno uređenje prava mora: prekomjerno iskorištavanje prirodnih bogatstava na kopnu sa svim gospodarskim, finansijskim i ekološki posljedicama i prijeka potreba da se novi izvori sirovina pronalaze u moru i pod more (u podmorju), zatim promjena političkih i gospodarskih odnosa i prilika u međunarodnoj zajednici, odnosno želja brojnih država u razvoju da ostvare suverenitet nad svojim prirodnim bogatstvima, te veliki tehnički napredak koji omogućuje iskorištavanje mora i podmorja u sve većim dubinama.²⁹

U *Konvenciji UN o pravu mora*, prvi put u jednom općem ugovoru, unijeta je odredba koja na jasan i jezgrovit način ističe obvezu svake države da štiti i čuva morski okoliš. Radi zaštite i očuvanja morskog okoliša, države surađuju na općoj razini i ako je potrebno na regionalnom, izravno ili preko nadležnih međunarodnoj organizacija, u formuliranju i provedbi međunarodnih propisa, standarda i preporučene prakse i postupaka u skladu s *Konvencijom*, imajući na umu regionalne značajke.³⁰

Konvencijom je podmorje (morsko dno i morsko podzemlje) izvan granica nacionalne jurisdikcije (vlasti) proglašeno općim dobrom (naslijeđem) čovječanstva (tzv. Zona, engl. *Common heritage of mankind*). U Konvenciji se uređuje pravni položaj Zone i njenih bogatstava, opće ponašanje država, poštovanje odredaba u Zoni i obaveza naknade štete, određuje se upotreba Zone isključivo u miroljubive svrhe, znanstvena istraživanja mora, itd. U konvenciji se predviđa ustrojstvo Međunarodne vlasti za morsko dno koja bi preko svojih tijela (poglavito je važno tijelo Poduzeće) upravljala iskorištavanjem i pravednom podjelom izvora bogatstva.

²⁸ Zeljak, Ino 2012, *Pravo mora i resursi*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, str. 3.

²⁹ Milošević-Pujo, Branka, Petrinović, Ranka, „Pomorsko pravo za jahte i brodice“ 2008, *Pomorsko pravo za jahte i brodice*, Pomorski fakultet Split, Split, str. 55.

³⁰ *Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora* i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela Konvencije Ujedinjenih naroda, (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 9/2000)., datum pristupa: 14.01.2021, <https://narodnenovine.nn.hr/clanci/medunarodni/2000_06_9_84.html>

2.3.1. Temeljne odrednice Konvencije

Konvencija obvezuje sve države potpisnice među kojima je i Bosna i Hercegovina da poštuju temeljne odrednice koje se odnose na sedamnaest cjelina, te sedam dodataka u drugom dijelu Konvencije. U narednim rečenicama taksativno će se nabrojati temeljne odrednice Konvencije UN-a o pravu mora.

Dakle, Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora sastoji se od 17 cjelina:³¹

1. Uvod – rječnik, primjena i namjena.
2. Teritorijalno more i vanjski morski pojas (granice TM, neškodljiv prolazak TM (svi brodovi, trgovački brodovi, brodovi posebne namjene, ratni brodovi), vanjski morski pojas.)
3. Tjesnaci za međunarodnu plovidbu (tranzitni prolazak, neškodljiv prolaz.)
4. Arhipelaške države
5. Gospodarska zona
6. Kontinentalni – epikontinentalni pojas
7. Otvoreno more (očuvanje i upravljanje prirodnim bogatstvima i živućim vrstama),
8. Otoci
9. Zatvorena ili djelomično zatvorena mora
10. Pravo pristupa moru za neobalne države, pravo tranzita
11. Zona (princip upravljanja zonom, upravljanje resursima, vlasti-uprava zone, skupština, vijeće, tajništvo, financiranje, pravni status, privilegije, imunitet, nadležnost suda)
12. Zaštita i očuvanje mora (svjetska i regionalna suradnja, tehnička podrška, nadzor, međunarodna pravila za sprječavanje zagađivanja, područja pod ledom, odgovornosti za štete, imunitet, dužnost poštivanja drugih konvencija)
13. Istraživanje mora (međunarodna suradnja, upravljanje i promocija istraživanja mora, istraživačka oprema i infrastruktura. odgovornost za postupke, nadležnost suda)

³¹Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela Konvencije Ujedinjenih naroda, (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 9/2000)., datum pristupa: 16.01.2021, <https://narodnenovine.nn.hr/clanci/medunarodni/2000_06_9_84.html>

14. Razvoj i prijenos morskih tehnologija (međunarodna suradnja, državni i regionalni istraživački i tehnološki centri, suradnja međunarodnih organizacija)
15. Nadležnost sudova (procedure, ograničenja i izuzeća)
16. Opće odredbe konvencije (miroljubivost, dobrobit svih,...)
17. Završne odredbe (potpisivanje, stupanje na snagu,...)

U drugom dijelu su dodaci:

1. Popis životinjskih vrsta selica
2. Povjerenstvo za određivanje granica kontinentalnog šelfa
3. Temeljni uvjeti istraživanja i eksploatacije (odnosi se na Zonu)
4. Statut Poduzeća (tijelo Vlasti Zone)
5. Mirenje (odnosi se na 15. poglavlje)
6. Statut Međunarodnog Suda pravde mora (u Hamburgu)
7. Arbitraža

Konvencija UN o pravu mora je temeljni dokument za sastavljanje nacionalnih propisa o pravnim odnosima subjekata na moru, a Bosna i Hercegovina ju je ratificirala 12. siječnja 1994., te je objavljena u Službenom listu Bosne i Hercegovine br. 15/95.³²

2.3.2. Značaj Konvencije o pravu mora

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora unificirana je čitavo međunarodno pravo mora budući da je konačno utvrđena širina teritorijalnog mora, državama se daje mogućnost proglašenja gospodarskog pojasa.

Prema Konvenciji, teritorijalno more je područje mora u kojemu obalna država prakticira suverenost u odnosu na određene restrikcije i prava drugih država. Treća konferencija o pravu (vidi poglavlje 1.3.) mora donijela je odluku da obalne države imaju mogućnost odrediti teritorijalno more u širini koja ne prelazi 12 nautičkih milja od obalne linije. Kao što je već rečeno, ova odluka povezana je s prihvaćanjem gospodarskog pojasa u širini od 200 nautičkih milja i uspostavom prava prijenosa tereta kroz uske prolaze koji se koriste za međunarodnu

³²Udruženje Aarhus – centar u BiH, Međunarodni akti/konvencije i sporazumi, datum pristupa:17.01.2021, <<http://aarhus.ba/sarajevo/en/pravni-okvir/medunarodnekonvencijesporazumi.html>>

navigaciju odnosno međunarodne vode. Slobodan prolaz određen člankom Konvencije kaže da brodovi svih država (bilo obalnih ili kontinentalnih) imaju mogućnost slobodnog prolaska kroz teritorijalno more.³³

Sloboda plovidbe u područja međunarodnih voda jedan je od razloga zašto Konvenciju podržava tako velik broj država. Međunarodne vode obuhvaćaju dio mora izvan teritorijalnog mora prema pučini. Prema odredbi o slobodi plovidbe tamo je moguć razvoj međunarodne trgovine. Na područjima visokog mora sve zemlje su spremne na suradnju pri rješavanju problema trgovine drogom i borbe protiv terorizma.³⁴ Kontinentalnim državama također se omogućava prolaz prema morima kao i tranzit tim morima prema ostvarenim bilateralnim ili multilateralnim ugovorima s vlastima obalnih država.

Ipak, Među najvažnije konvencijske odredbe svakako spadaju one o zaštiti morskog okoliša. Konvencija nalaže da se propišu, među ostalim norme, mjere i postupci kojima je svrha smanjivanje (koliko je god moguće) odlaganja u morski okoliš toksičnih, škodljivih i štetnih tvari, posebice onih koji se ne rastvaraju.³⁵

Također, Konvencija ovlašćuje države da donose zakone i propise radi kažnjavanja, smanjivanja i nadziranja onečišćenja koje je direktno ili indirektno uzrokovane potapanjem te da poduzimanju eliminacije svakog potapanja otpada i drugih tvari koje unaprijed nisu odobrila nadležna tijela obalne države. Dakle, Konvencijom se nalaže da nacionalni antipolucijski propisi budu barem toliko djelotvoran koliko i općeprihvaćena pravila i standard.

2.4. Međunarodni sud za pravo mora

Međunarodni sud za pravo mora (eng. *International Tribunal for the Law of the Sea*) sa sjedištem u Hamburgu glavni je forum za mirno rješavanje sporova i zahtjeva vezanih uz Konvenciju UN o pravu mora iz 1982. te svih predmeta za koje je, u nekom drugom ugovorenu predviđena nadležnost toga Suda. Konstituiran je i djeluje temeljem Konvencije i

³³Zeljak, Ino 2012, *Pravo mora i resursi*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, str. 4.

³⁴Zeljak, Ino 2012, *Pravo mora i resursi*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, str. 4.

³⁵Milošević-Pujo, Branka, Petrinović, Ranka, 2008, „Pomorsko pravo za jahte i brodice“ *Pomorsko pravo za jahte i brodice*, Pomorski fakultet Split, Split, str. 67.

Priloga VI koji je dodan uz Konvenciju – Statuta Međunarodnog suda za pravo mora. Nakon stupanja na snagu Konvencije, izbora 21 nezavisnog suca (1. kolovoza 1996. godine), te neophodnih organizacijskih priprema, Sud je započeo s djelovanjem u jesen 1997. godine.³⁶

Sud je otvoren državama strankama Konvencije i drugim pravnim subjektima (međunarodne organizacije, pravne ili fizičke osobe) ako je to predviđeno odredbama Konvencije kojima se reguliraju djelatnosti u Zoni međunarodnog podmorja, ili je nadležnost predviđena drugim ugovorom i prihvaćaju je sve stranke u sporu. Postupak se pokreće tužbom ili priopćenjem posebnoga sporazuma stranaka u sporu kojim je utvrđena nadležnost toga suda. Presuda je konačna i obvezna za stranke u sporu.³⁷

Kao što je već rečeno, sud ima dvadeset jednog nezavisnog suca, a specifičnost Međunarodnog suda za pravde da dvoje sudaca ne smije biti iz iste države. Također, zemljopisno gledano, više od tri suca ne smije dolaziti iz istih zemljopisnih skupina koje su određene Generalnom skupštinom Ujedinjenih naroda, pritom misleći na afričke države, azijske države, istočnoeuropske države, države Latinske Amerike i Kariba, te zapadnoeuropske i druge.³⁸ Suci se biraju na mandat od devet godina te mogu biti ponovno izabrani.

Prilikom donošenja međunarodnih presuda, arbitražna tijela obično naglašavaju zakonske odrednice na osnovu kojih se rješava teritorijalni spor. Ipak, oni također ponekad u obzir uzimaju pravne dokaze iznesene od strane stranke, odnosno pokušavaju primijeniti relevantne zakone, kako bi donijeli razumnu i poštenu odluku s obzirom na okolnosti koji vladaju u datom slučaju.³⁹

Pored Statuta, Sud će primijeniti: međunarodne konvencije, opće ili posebne, uspostavljena pravila izričito priznata od strane konkurentskih država; međunarodne običaje, kao što je dokaz opće prakse prihvaćene kao pravo; opća načela prava priznata od strane civiliziranih naroda; i, u skladu s vlastitim odlukama Suda, sudske odluke i učenja najviše visokokvalificiranih publicista različitih naroda, kao pomoćno sredstvo za određivanje

³⁶ Žužul-Vokić, Marina 1997, „Prve odluke Međunarodnog suda za pravo mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, vol. 39, no. 153-154, str. 181-184.

³⁷Hrvatska enciklopedija, Međunarodni sud za pravo mora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krleža datum pristupa: 19.01.2021, <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58647>>

³⁸International Tribunal for the Law of the Sea, Members, datum pristupa: 19.01. 2021, <<https://www.itlos.org/en/main/the-tribunal/members/>>

³⁹Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih– doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 159.

pravila. Izvori prava propisani Statutom ICJ ne diraju u ovlast suda da odlučuje u slučajevima *ex aequo et bono*⁴⁰, ako se stranke o tome sporazumiju.⁴¹

Međunarodni sud za pravo mora održavati dvije administrativne sjednice godišnje kako bi obavljao funkcije koji nisu nužno povezane za sudskim predmetima. To se odnosi isključivo na pripremu prijedloga proračuna, usvajanje godišnjeg izvještaja o sastancima s državama strankama te priprema daljnjih izvještaja i publikacija. Uz to, Međunarodni sud za pravo mora uspostavio je šest odbora koja nisu izravno povezana sa sudskim predmetima.

To su *odbor za pravila i sudsku praksu*, koji je nadležan za pregled pravila Međunarodnog suda i njihovu primjenu, zatim *odbor za proračun i financije* koji daje prijedloge o proračunskim i finansijskim pitanjima, *odbor za osoblje i upravu* koji je ovlašten davati preporuke Sudu o pitanjima koja se tiče administracije i popunjavanja radnog kadra. Bitno je istaknuti *odbor za knjižnice, arhive i publikacije* koji ima savjetodavnu ulogu vezano za organizaciju, zahtjeve i funkcioniranje knjižnice, ali i preporuke vezane za publikacije, s posebnim osvrtom na prirodu i format publikacija koje će se izdavati.⁴² Tu su još *odbor za gradnju i elektroničke sustave* kao i *odbor za odnose s javnošću*.

⁴⁰ Lat. *ex aequo et bono* – po pravičnosti

⁴¹ Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih – doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 159.

⁴²International Tribunal for the Law of the Sea, Members, datum pristupa: 19.01..2021, <<https://www.itlos.org/en/main/the-tribunal/members/>>

III. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE U OBLASTI POMORSKOG PRAVA

U ovom poglavlju govorit će se o dvije bitne međunarodne organizacije u oblasti pomorskog prava a to su Međunarodna pomorska organizacija (eng. *International Maritime Organization* – *IMO*) i Europska agencija za pomorsku sigurnost (*European Maritime Safety Agency* – *EMSA*)

3.1. Međunarodna pomorska organizacija – ciljevi, članstvo, ustroj i način djelovanja

Međunarodna pomorska organizacija (IMO) specijalizirana je agencija Ujedinjenih naroda nadležna za sigurnost i zaštitu pomorskog prometa te sprečavanje pomorskog onečišćenja s brodova. To je globalna institucija koja postavlja standarde sigurnosti, zaštite i utjecaja na okoliš međunarodnog pomorskog prometa. Glavna joj je uloga stvaranje poštenog i djelotvornog, univerzalno prihvaćenog i univerzalno primijenjenog regulatornog okvira za pomorski sektor.⁴³

Međunarodna pomorska organizacija osnovana je Konvencijom UN-a 1948., koja je stupila na snagu 1958. kada ju je ratificirala 21 država. Današnje ime dobiva 1982., a do tada se zvala Međuvladina pomorska savjetodavna agencija (engl. *Intergovernmental Maritime Consultative Organization* – *IMCO*)⁴⁴

Što se tiče članstva, organizaciji se mogu pridružiti sve države te su sve države članice Europske unije ujedno i članice IMO-a. Međunarodna pomorska organizacija broji 166 članica, što čini 98.5 svjetske trgovačke flote. Ciljevi su organizacije, ponajprije tehnički ali i gospodarski. Uloga je organizacije savjetodavna i informativna a zadaća joj je da raspravlja o tehničkim pitanjima koja utječu na međunarodni razvoj trgovačkih mornarica, osobito na sigurnost ljudskog života na moru i na postizanje najviših standarda za neometanu plovību.⁴⁵ Također, organizacija želi nadgledati i spriječiti onečišćenje morskog okoliša te

⁴³ Europska komisija, Odluke Vijeća, datum pristupa: 25.01. 2021, <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2018:0122:FIN:HR:PDF>>

⁴⁴ Proleksis enciklopedija, Međunarodna pomorska organizacija, datum pristupa: 25.01. 2021, <<https://proleksis.lzmk.hr/35971/>>

⁴⁵ Grabovac, Ivo 2003, *Plovidbeno pravo Republike Hrvatske*, Književni krug, Split, str. 17.

želi pružiti svu moguću pomoć vladama pojedinih zemalja da razviju svoje nacionalne flote a u konačnici želi spriječiti svaku diskriminaciju u međunarodnoj plovidbi.

Tijela IMO-a su:⁴⁶

- Skupština (sastaje se svake dvije godine i bira 40 članova Savjeta)
- Odbor za pomorsku sigurnost (*Maritime Safety Committee – MSC*)
- Odbor za zaštitu morskog okoliša (*Maritime Environment Protection Committee – MEPC*)
- Pravni odbor (*Legal Committee – LC*)
- Odbor za tehničku suradnju (*Committee for Technical Cooperation*)
- Odbor za olakšice (*Facilitation Committee – FC*)

Bitno je reći da je u okviru Međunarodne pomorske organizacije prihvaćeno tridesetak konvencija i više od 700 rezolucija i preporuka u vezi sa sigurnošću na moru i zaštiti morskog okoliša.

Što se tiče Konvencija o pomorskoj sigurnosti bitno je istaknuti Međunarodnu konvenciju o zaštiti ljudskih života na moru – SOLAS (1974), Međunarodnu konvenciju o teretnim linijama (1966/88), Sporazum o posebnom prijevozu za putničke brodove (1971) i Protokol o prostornim uvjetima za poseban prijevoz putničkim brodovima (1973), Konvenciju o međunarodnim pravila za izbjegavanje sudara na moru - COLREG (1972), Međunarodnu konvenciju o sigurnosti kontejnera – CSC (1972), Međunarodnu konvenciju o traganju i spašavanju na moru – SAR (1979), Međunarodnu konvenciju o baždarenju brodova – TONNAGE (1969) i Međunarodni kodeks o sigurnom vođenju i sprječavanju onečišćenja – ISM kodeks (1993).⁴⁷

U kontekstu onečišćenja mora bitno je istaknuti Međunarodnu konvenciju o sprječavanju onečišćenja s brodova - MARPOL (1973), Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja – Barcelonska konvencija (1976), Konvenciju o sprječavanju onečišćenja potapanjem otpada i drugih tvari – LDC (1972), Međunarodnu konvenciju o pripravnosti, akciji i suradnji za slučaj onečišćenja mora uljem – OPRC (1990), Međunarodnu konvenciju

⁴⁶Grabovac, Ivo 2003, *Plovidbeno pravo Republike Hrvatske*, Književni krug, Split, str. 17.

⁴⁷Česić, Zlatko 2006, *Pomorsko upravno pravo i havarije*, datum pristupa: 29.01. 2021, <<http://www.unizd.hr/Portals/1/nastmat/PomorskoUpravnoPravoHavarije.pdf>>

o nadzoru štetni antivegetativnih sustava na brodovima – AFS (2001) i Međunarodnu konvenciju za nadzor i upravljanje brodskim balastnim vodama i sedimentima (2004).⁴⁸

Iako je Bosna i Hercegovina članica Međunarodne pomorske agencije (IMO) od 1993. godine, većinu Konvencija nije ratificirala u svojim zakonodavstvima. Od navedenih, Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja – Barcelonska konvencija (ožujak 1993) i Međunarodnu konvenciju o sprječavanju onečišćenja s brodova (1994).⁴⁹ Bitno je reći da su navedene Konvencije, preuzete sukcesijom⁵⁰, budući da je Bosna i Hercegovina do 1992. bila u sastavu SFRJ.

Bosna i Hercegovine se također potiče da postane stranka potpisnica SOLAS-a (Međunarodna konvencija o zaštiti ljudskih života na moru) a bitno je spomenuti da je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine u svibnju 2020. ratificiralo Konvenciju o međunarodnim pravilima za sprečavanje sudara na moru.⁵¹

3.2. Europska agencija za pomorsku sigurnost – zadaci, struktura i način rada

Europska agencija za pomorsku sigurnost (EMSA) nudi tehničko stručno znanje i operativnu pomoć za jačanje pomorske sigurnosti, pripravnosti za onečišćenje i mjera sanacije te zaštite u pomorstvu. Većina zadataka EMSA-e odnosi se na prevenciju, npr. na praćenje primjene određenih zakona i ocjenu njihove ukupne djelotvornosti, ali neki su zadaci reaktivni, npr. osiguranje brodova za prikupljanje nafte za države članice u slučaju velikog izljeva nafte u more i otkrivanje onečišćenja mora s pomoću satelitskog nadzora.⁵²

⁴⁸ Česić, Zlatko 2006, Pomorsko upravno pravo i havarije, datum pristupa: 04.02. 2021, <<http://www.unizd.hr/Portals/1/nastmat/PomorskoUpravnoPravoHavarije.pdf>>

⁴⁹ Udruženje Aarhus – centar u BiH, Međunarodni akti/konvencije i sporazumi, datum pristupa: 07. 02 .2021, <<http://aarhus.ba/sarajevo/en/pravni-okvir/međunarodnekonvencijesporazumi.html>>

⁵⁰ lat. *successio*: nasljedovanje, u građanskom pravu, pravni sljednik, osoba koja stupa u sveukupni pravni položaj svojega prednika.

⁵¹ Službeni list BiH, Ratifikacija Konvencije o međunarodnim pravila za sprečavanje sudara na moru (Međunarodni ugovori, br. 12/20), datum pristupa: 07. 02 .2021, <<http://www.sluzbenovine.ba/page/akt/cCMfNjVcGn4=>>

⁵² Europska unija, Europska agencija za pomorsku sigurnost, datum pristupa: 08.02. 2021, <https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/emsa_hr>

EMSA je osnovana 2002. godine, ima oko 250 zaposlenika te joj je sjedište u Lisabonu-Portugal. Ovom organizacijom upravlja izvršni direktor, uz potporu savjetnika za politiku, računovodstvenog službenika i koordinatora za unutarnju kontrolu.

Izvršni direktor EMSA-a podnosi izvješća upravnom odboru koji se sastoji tri puta godišnje te sastoji od:⁵³

- 27 predstavnika vlada, jednog iz svake zemlje EU-a
- dvoje predstavnika islandske i norveške vlade, bez prava glasa
- četvero predstavnika Europske komisije
- četvero predstavnika pomorske industrije bez prava glasa

Što se tiče načina rada on se odvija na način da EMSA svaki pet godina preispituje svoje strategije i ciljeve koje nastoji postići. Nakon što se opsežno posavjetuje s upravnim odborom i institucijama EU-a, EMSA sastavlja višegodišnji program rada. EMSA-ine su glavne ciljne skupine prvenstveno institucije EU-a, pomorske uprave država članica EU-a, pomorske uprave obalnih država EFT-a. Kada se govori o međunarodnoj razini EMSA podupire međunarodnu pomorsku organizaciju (IMO) te zemlje uz Sredozemno more, Crno more i Kaspijsko more u okviru Europske politike susjedstva.

Bosna i Hercegovina nije članica Europske agencije za pomorsku sigurnost (EMSA), iz razloga što nije članica Europske unije, ali budući da je potencijalni kandidat u procesu europskih integracija, nesumnjivo je da ukoliko budućnost donese integraciju u Uniju, donijeti će se i članstvo u EMSU.

⁵³Europska unija, Europska agencija za pomorsku sigurnost, datum pristupa: 08.02. 2021, <https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/emsa_hr>

IV. POVIJESNI KONTEKST RAZVOJA BOSNE I HERCEGOVINE KAO POMORSKE DRŽAVE

U ovom poglavlju nastojat će se prikazati povijesni kontekst razvoja Bosne i Hercegovine kao pomorske države, počevši od Mira u Srijemskim Karlovcima (1699.) koji se smatra jednim od najznačajnijih događaja u svjetskoj povijesti, budući da je utvrdio granice između Osmanskog Carstva, Habsburške Monarhije i Mletačke Republike, te odredio status Neuma i Kleka kao tampon zone između Dubrovačke i Mletačke Republike. Također, ovaj Mir je utvrdio granice između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koje se u gotovo istoj mjeri ispoljavaju i danas.

Govoriti će se i o Požarevačkom miru (1718.) koji je potvrdio sve navedeno u Karlovačkom miru, te je njime pojas Kleka i Sutorine ustupljen od strane Dubrovačke Republike, Osmanskom Carstvu, odnosno bosanskom pašaluku. Dalje će se govoriti o razdoblju od Požarevačkog mira 1718. do Berlinskog kongresa 1878. te o Sutorini, koja je iako teritorijalno pripada Bosni i Hercegovini, postala dio Crne gore 1946., što i danas izaziva prijepore i kontroverze. Sve navedeno bit će svojevrsni uvod u četvrto sadržajno poglavlje rada koje će govoriti granicama na moru, s posebnim naglaskom na općinu Neum, kao bosanskohercegovačku vezu s Jadranskim morem.

4.1. Mir u Srijemskim Karlovcima – 1699.

Mir u Srijemskim Karlovcima desio se u 17. stoljeću, a prethodila mu je želja Osmanskog carstva da osvoji prijestolnicu Habsburške Monarhije – Beč, što su probali učiniti 1683. Osvajanje Beča za Osmanlije bi predstavljalo veliki značaj, zbog vrlo povoljnog geostrateškog položaja između Alpa i Karta, što bi omogućilo daljnju penetraciju na europski kontinent. Godinu nakon 1684., sklopljen je savez Svete lige između cara Leopolda I., poljskog kralja Jana Sobjeskog i Mletačke Republike s glavnim ciljem protjerivanja Osmanlija iz Europe.⁵⁴

⁵⁴ Holjevac, Željko 2009, „Mir u Srijemskim Karlovcima 26. Siječnja 1699.“, *Matica: mjesečna revizija za hrvatske zajednice u svijetu*, br. 57., str. 22-46.

Petnaest godina trajao je sukob između Svete lige i Osmanskog Carstva, a budući da su vremenom slabo napredovali ka strateškim ciljevima, naročito prema Beču kao primarnom cilju a proporcionalno je padala osmanska vojna moć i snaga, tražilo se mirovno rješenje za okončavanje sukoba.

Sredinom listopada 1698. godine u improviziranoj baraci u Srijemskim Karlovcima, na neutralnom području između osmanskog Beograda i habsburškog Petrovaradina, okupili su se mirovni poslanici zaraćenih strana. Od sredine listopada 1698. do siječnja 1699. Pregovarači su se ukupno sastajali trideset i šest puta. Konačno, nešto prije ponoći 26. siječnja 1699.,⁵⁵ Osmanlije su potpisale mirovni ugovor s Habsburškom Monarhijom i Poljskom u trajanju od dvadeset i pet godina s mogućnošću daljnjeg produžavanja, koji je poznatiji pod nazivom Mir u Srijemskim Karlovcima ili Karlovački mir.

Zaključcima ugovora svakoj potpisanoj stranci pripao je dio zemalja osvojenih dosadašnjim ratovima prema *načelu što tko posjeduje, neka mu i ostane*. Primjerice, Poljskoj je pritom vraćena Podolye (Podolsk) i zapadni dio Ukrajine, granica Osmanskog Carstva prema Habsburškoj monarhiji povukla se u tokove rijeke Save i Une. Habsburški car Leopold I. stekao je pritom cijelu Ugarsku i Transilvaniju osim temišvarskog Banata, koji je ostao u sastavu Osmanskoga Carstva, cijelu Slavoniju i veći dio Srijema (osim jugoistočnog dijela sa Zemunom, Rumom i Sremskom Mitrovicom), te Hrvatsku do Une i južno od Velebita.⁵⁶ Dakle, Osmansko carstvo, izgubilo je veliko teritorijalno područje, većinu ranije osvojenih hrvatskih dijelova (Slavonija, Liku, Krbavu, Baniju i Kordun) te cijelu Ugarsku.

Mir u Srijemskim Karlovcima predstavljao je važan mirovni ugovor jer je tada postalo jasno da Osmansko carstvo na Balkanskom poluotoku prelazi u defenzivu, dok Habsburgovci preuzimaju konce u svoje ruke. Također, ovaj mirovni ugovor je bitan je za Bosnu i Hercegovinu, koja se tada nalazila pod okupacijom i vlašću Osmanskog Carstva.

Karlovački mir postavio je temelje za današnju granicu Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Dakle, većina granice tokom rijeke Save, te dio granice u Baniji uspostavljene te 1699. godine i danas čini graničnu liniju između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Osim toga, kako bi spriječila izravan dodir s Mlečanima, Dubrovačka Republika tražila je da se za Osmanlije uspostave koridori u predjelu zaljev Klek-Neum i Sutorina, što je i prihvaćeno.

⁵⁵Holjevac, Željko 2003, „Problemi habsburško-mletačkog razgraničenja u Podgorju i Pozrmanju potkraj 17. i početkom 18. stoljeća“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, br. 45, str. 243-269.

⁵⁶Hrvatska enciklopedija, Karlovački mir, Leksikografski zavod Miroslav Krlež, datum pristupa: 11.02. 2021, <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30593>>

Tako je taj sporazum izdvojio Neum iz njenog teritorija i odvojio Dubrovnik teritorijalno od matice Hrvatske. Međutim, bitno je reći da je Neum dodijeljen Turskoj, na zahtjev Dubrovnika, koji u tom trenutku nije želio granicu s Venecijom.⁵⁷U suštini, Karlovačkim mirom područje Neuma i Kleka postaje tampon zona između Dubrovačke i Mletačke Republike „kopnom do mora“.

Dakle, Dubrovačka Republika je nakon mira u Srijemskim Karlovcima (1699.) zahtijevala da njen teritorij bude odvojen od teritorija Mletačke Republike na sjeveru i jugu, te poslije pregovora Turci izlaze na more na obje kopneno-morske granice Dubrovačke Republike, pritom misleći na sjeverni dio između Kleka i Neuma, te na južni dio u Sutorini, odnosno preko Bokokotorskog zaljeva, južno od Herceg Novog, te su dva komadića otomanske zemlje ostale pod turskom vlašću sve do austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine 1878.

4.2. Požarevački mir – 1718.

Ni nakon Mira u Srijemskim Karlovcima (1699.) sukobi nisu jenjavali. Napetosti između Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanskoga Carstva nastavili su se kroz mletačko-turski rat poznatiji pod nazivom Mali rat (1714-1718), ali i kroz austro-turski rat (1716-1718). Ratovi su završeni Požarevačkim mirom koji je predstavljao mirovni ugovor sklopljen u Požarevcu 21. srpnja 1718. između Habsburške Monarhije, Mletačke Republike i Osmanskoga Carstva.

Što se tiče Bosne i Hercegovine, te Neuma, njime su potvrđene odluke mira u Srijemskim Karlovcima, kojem su Osmanskom Carstvu bili prepušteni koridori radi razdvajanja teritorija Dubrovačke i Mletačke Republike: jedan prema zaljevu poluotoka Kleka južno od ušća Neretve (približno područje današnjega Neuma) i drugi, nešto uži (oko 3 do 4km), uz potok Sutorinu na ulazu u Boku Kotorsku.⁵⁸ Mletačko-osmanska granica uspostavljena Požarevačkim mirom 1718. uglavnom je današnja granica između Republike Hrvatske i BiH.

⁵⁷Horvatić, Petar 21. Siječnja 1699. Srijemski Karlovci – mir koji je odvojio Dubrovnik od Hrvatske i odredio oblik Hrvatske kao „kifle“, datum pristupa: 11.02. 2021, ><https://narod.hr/kultura/21-sjecnja-1699-srijemski-karlovci-mir-koji-je-odvojio-neum-od-hrvatske-i-postavio-danasnje-granice-s-bosnom-i-hercegovinom>>

⁵⁸Hrvatska enciklopedija, Požarevački mir, datum pristupa: 11.02. 2021, <<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49899>>

Slika 1. Morska granica u Neumu i Sutorini

Izvor: <https://upoznajtesvijetokonas.com/2019/08/08/da-li-je-bosna-i-hercegovina-pomorska-drzava-drugi-i-završni-dio/>

Dakle, prema odredbama Požarevačkog mira iz 1718. godine, Dubrovačka Republika je pojas Kleka i Sutorine ustupila Osmanskom carstvu, odnosno Bosanskom pašaluku⁵⁹, iz razloga što nije željela da graniči s Mletačkom. Time je praktično Dubrovnik jedinu kopnenu granicu imao s Bosnom, a Bosna je time dobila dva izlaza na more. Mlečani su uz veliki pritisak Dubrovnika kod europskih sila morali pristati na zadržavanje ovih enklava u Bosanskom pašaluku. Ipak, odlična prilika za razvoj pomorske trgovine Bosanskog pašaluka u potpunosti je propala jer su se Mlečani trudili da na svaki način spriječe plovidbu i korištenje Kleka i Sutorine kao pomorske luke, gradeći osmatračnice tornjeve uz obalu i postavljajući brodove u blizini obale sa zadatkom kontrole i sprječavanja plovidbe.⁶⁰

4.3. Od Požarevačkog mira 1718. do Berlinskog kongresa 1878.

⁵⁹ Najveća osmanska vojno-upravna jedinica za područje Bosne, Hercegovine, Dalmacije (bez primorskih gradova), Like, Slavonije i nekih susjednih područja u Crnoj Gori i Srbiji

⁶⁰ Bosnae.info, Bosanski izlazi na more kod Neuma i Sutorine – historijat borbe za njihovo bosanskohercegovačko pravo, datum pristupa: 13.02. 2021, <<https://bosnae.info/index.php/bosanski-izlazi-na-kod-neuma-sutorine-historijat-borbe-za-njihovo-bosanskohercegovačko-pravo>>

Nakon Požarevačkog mira 1718., mletački uspjesi su poništeni uspjehom dubrovačke diplomacije i Neum je opet pod Turcima koji u njemu drže manju posadu te u obližnjem Hutovu, u Hutovskom gradu. Gašenjem hutovske kapetanije 1832., Neum potpada pod stolačku kapetaniju. Kako su Napoleonskim osvajanjima nestale i Mletačka i Dubrovačka Republika krajem 18. stoljeća, a njihovi krajevi na istoku Jadrana pod francusku vlast, neke su strateške točke izgubile smisao. Klek je postao nevažan, zbog čega Turci uopće nisu reagirali kada su Francuzi ovdje gradili cestu i kad se pod francuskom vlašću ovuda nesmetano odvijao protok robe i ljudi.⁶¹

Europske države, osobito od 1830. godine, žele područje Neuma i Kleka iskoristiti za sukobe Austrije s Turskom. Osobito su enklave Klek i Sutorinu nastojale iskoristiti Engleska i Francuska da bi tu utvrdile svoju luku za trgovinu s Turskom, čemu se Austrija energično opire držeći se odredaba Karlovačkog i Požarevačkog mira i dotadašnje prakse o zaljevu Neuma i Kleka kao „zatvorenog mora“. Od 1852. turske vlasti pokušavaju novu gradnju u Neumu, što je Austrija energično spriječila. Isto tako, ni Turska nije dopuštala odgovarajuće popravke francuske ceste preko neumskog područja.⁶²

Od polovice devetnaestog stoljeća, položaj Hrvata u Hercegovini neprekidno se pogoršava. Podizanju ustanka doprinijela je priprema Rusije za rat s Turskom 1874. godine, nakon čega i Austro-Ugarska čini prve poteze, a najvažniji je bio put cara Franje Josipa uz hercegovačku granicu. Nevolje su prisilile Hrvate donje Hercegovine na ustanak 19. lipnja 1875. godine. Rezultat je bio izdvajanje posebnog statusa Donje Hercegovine, te je ona praktično bila slobodni teritorij zvan Vojvodina Donja Hercegovina i kao takva dočekala je ulazak austro-ugarskih trupa u Bosnu i Hercegovinu nakon Berlinskoga kongresa⁶³ 1878. godine.

4.4. Sutorina 1946. – prijepori i kontroverze

Kao što je već rečeno Neum i Sutorina su podijeljeni Mirom u Srijemskim Karlovcima 1699., a ta podjela je potvrđena Požarevačkim mirom iz 1718. Do drugo polovice 18. stoljeća ništa se naročito nije dešavalo s Neumom i Sutorinom budući da su i dalje bili dio bosanskog

⁶¹Obradović, Đuro i sur. 2008 *Neum – 30 godina općine*, Općina Neum, Neum, str. 40.

⁶²Obradović, Đuro i sur. 2008 *Neum – 30 godina općine*, Općina Neum, Neum, str. 42.

⁶³U kontekstu pisanja rada, Berlinski kongres za Bosnu i Hercegovinu je predstavljao pravo na zaposjedanje Bosne i Hercegovine od strane Austro-ugarske monarhije

pašaluka, sve dok 1878. Bosna i Hercegovina nije okupirana od strane Austro-ugarske monarhije.

Odlukom Berlinskog kongresa, Klek i Sutorina su došle po kontrolu Austro-ugarske, međutim, za Austrougarske, nisu imale toliki značaj. Tako se u popisu iz 1895. godine Neum-Klek tretirao kao kotar u Trebinju, a kasnije u okviru stolačkog. Sutorina se cijelo vrijeme vodila u sastavu sreza Trebinje.

S enklavama Sutorine i Neum-Kleka Bosna i Hercegovina je 1. prosinca 1918. godine ušla u sastav Kraljevine SHS odnosno Kraljevine Jugoslavije. Kraljevina Jugoslavija 1929. godine je podijeljena u devet banovina, a bosanskohercegovački teritorij iz 1918., s kojim je ona ušla u Jugoslaviju, podijeljen je u četiri banovine: Vrbasku, Drinsku, Primorsku i Zetsku. U primorsku banovinu sa sjedištem u Splitu ušla je enklava Neum-Klek, a u Zetsku, sa sjedištem u Cetinju, ušao je kotar Trebinje s enklavom Sutorina.⁶⁴

Nakon toga 1929. godine Sutorina se našla u sastavu Zetske banovine, koja je bila u sklopu Trebinjskoga kotara. Partizanske vlasti nisu na zasjedanju AVNOJ-a raspravljale o granicama. To pitanje otvoreno je u veljači 1945. godine kada je sekretar Predsjedništva AVNOJ-a Mile Peruničić predložio da se kao kriterij za rješavanje granice BiH uzme stanje određeno Berlinskim kongresom 1878. godine. Po tom kriteriju Neum i Sutorina pripale bi BiH.⁶⁵

Međutim, nakon što je Sutorina kao teritorij Bosne i Hercegovine pripojena Crnoj Gori, stvorili su se određeni prijepori i kontroverze. Činjenično, Bosna i Hercegovina je u priznatim berlinskim granicama, imala pravo na raspolaganje i s općinom Primorje, koja se nalazila u srezu Trebinje. Taj prostor kompletno je obuhvaćao katastarske općine Sutorinu i Kruševicu. Granice Bosne i Hercegovine, utvrđene Berlinskim kongresom (1878) definirale su izlazak Bosne i Hercegovine na Jadransko more, na dvije kontinentalne obale: u Neumu i Sutorini, i jednu poluotočnu u Kleku.⁶⁶

Ipak, iz kontinuiteta banovinskog uređenja Kraljevine Jugoslavije FR Crna Gora, kao nasljednica dijela Zetske banovine, nakon Drugog svjetskog rata, držala je u posjedu

⁶⁴Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih – doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 154.

⁶⁵Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih – doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 154.

⁶⁶Muriz, Spahić i sur. 2015 „Sutorina – Uzurpirani geografski teritorij Bosne i Hercegovine“, *Acta geographica Bosniae et Herzegovinae*, vol. 1, br. 2, str. 5-22.

navedenu općinu Primorje, što je bilo u suprotnosti s odlukama AVNOJ-a, i svakako interesima BiH. U pravcu zadržavanja banovinskog stanja, pa time držanja u posjedu Sutorine, pridonijelo je autokratsko i voluntarističko ponašanje komunističkih lidera Bosne i Hercegovine.⁶⁷

Gubitak Sutorine kao izlaza Bosne i Hercegovine na otvoreno more, njeni stanovnici nisu mogli prežaliti. To je dalo povoda da se među narodom šapatom počne pričati o tome da ju je tadašnji tajnik PK KP za BiH Đuro Pucar-Stari dao Crnoj Gori. O okolnostima pod kojima se to odigralo, nastale su brojne pretpostavke. Jedna od njih polazi od toga da se Đuro Pacar telefonskim pozivom usuglasio sa zamjenom teritorija između Bosne i Hercegovine i Crne Gore i da je prema postignutom dogovoru Crnoj Gori ustupljeno područje Sutone, a da su za zamjenu dobiveni planinsko selo Vučevo i prašuma Perućica, koje su ušle u sastav općine Foča.⁶⁸

Navedeni bosansko-hercegovački lider nije imao zakonskog osnova da Sutorinu poklanja susjednoj Crnoj Gori, ali je isto tako izvjesno da nije tražio njen povrat BiH, za šta je imao pravo i obvezu. Svejedno, i kada bi se shvatilo da Sutorina predstavlja poklon lidera Bosne i Hercegovine, on nije validan zbog neproveden zakonodavne procedure propisane Ustavom FNRJ iz 1946. koji definira da razgraničavanja između narodnih republika vrši Narodna skupština FNRJ. Da bi ovo bilo provedeno, obje republike, o pitanju međusobnog razgraničavanja morale su imati suglasnost republičkih skupština, a nisu.

U periodu disolucije SFR Jugoslavije Ujedinjeni narodi imenovali su Arbitražnu komisiju za pitanje utvrđivanja granica između bivših jugoslavenskih republika. Na čelu te Komisije imenovan je Robert Badinter, koja je po njemu nazvana Badinterova komisija. Zaključak Banditerove komisije iznesene u točki 3. predviđa da „*Vanjske granice moraju se poštovati u skladu s načelom Povelje UN-a, Deklaracije o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda (Rezolucija 2625) Opće Skupštine Ujedinjenih naroda i Helsinškog završnog akta, a koji se odnosi na član 11. Bečke konvencije od 23. kolovoza 1978. Kada su u pitanju sukcesije država*“. Ovime se daje pravni temelj za djelovanje prema državicima i parlamentarcima Bosne i Hercegovine na otvaranje bilateralnih razgovora s predstavnicima Republike Crne Gore o

⁶⁷Muriz, Spahić i sur. 2015 „Sutorina – Uzurpirani geografski teritorij Bosne i Hercegovine“, *Acta geographica Bosniae et Herzegovinae*, vol. 1, br. 2, str. 5-22.

⁶⁸Mulić, Jusuf 2015, „Sutorina u Boki Kotorskoj – neotuđivi teritorij Bosne i Hercegovine“, *Acta geographica Bosniae et Herzegovinae*, str. 37-50.

korekciji granica u području Sutorine, u korist naše države. Sutorina je dio suvereniteta BiH i ona pripada njenim narodima u ime kojih nitko nema pravo na odricanje bilo kojeg dijela državnog teritorija.⁶⁹

Rezimea radi, Sutorina je i danas dio Crne Gore. Ni 21. stoljeće nije dovelo nikakve znatne pomake glede ovog povijesnog teritorija za Bosnu i Hercegovinu. Nakon proglašenja nezavisnosti Crne Gore, 3. lipnja 2006. godine, na prostorima bivše Jugoslavije nastaju novi trenuci. Naime, raspadom Državna zajednice Srbije i Crne Gore formiraju se dvije nove države Srbija i Crna Gora, od kojih Srbija preuzima međunarodno pravni subjektivitet bivše zajednice. Bosna i Hercegovina je zvanično priznala Crnu Goru 21. lipnja 2006.godine. Diplomatski odnosi između dvije države su uspostavljeni 14. rujna 2006. godine.⁷⁰

Kruna izuzetne bilateralne suradnje između Crne Gore i Bosne i Hercegovine je potpisivanje sporazuma o državnoj granici, što je prvi dokument takve vrste među državama nekadašnje Jugoslavije. Iako je u posljednje vrijeme bilo pokušaja osporavanja sporazuma o granici s Crnom Gorom, tj. aktualizirano je pitanje Sutorine, prevladavalo je mišljenje struke da je to „gotova stvar“. Sporazum o granici između BiH i Crne Gore potpisan je u Beču 26. kolovoza 2015. godine od strane ministara vanjskih poslova dviju država, čime su učvršćeni izuzetno dobri odnosi između BiH i Crne Gore. Ostaje još samo da se potpisani sporazum ratificira u Parlamentima dviju država, kako bi mogao stupiti na snagu.⁷¹

⁶⁹Muriz, Spahić i sur. 2015 „Sutorina – Uzurpirani geografski teritorij Bosne i Hercegovine“, *Acta geographica Bosniae et Herzegovinae*, vol. 1, br. 2, str. 5-22.

⁷⁰Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih – doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 153.

⁷¹Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih – doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 154.

V. NEUM – BOSANSKOHERCEGOVAČKA VEZA SA JADRANSKIM MOREM

Nakon Drugog svjetskog rata, Neum se zadržao na teritoriju Bosne i Hercegovine kao dijela SFR Jugoslavije, točnije od 1955. do 1978. bio je u sastavu Općine Čapljina. Kao jedinica lokalne samouprave, funkcionira od 1. siječnja 1978.⁷² Danas, Neum predstavlja jedini bosanskohercegovački gradić na obali Jadranskoga mora, koji se nalazi na obali zaljeva Klek-Neum, odnosno na prostoru Malostonskog zaljeva, te s oko 24km jadranske obale pripada regiji Južni Jadran.

5.1. Neum tijekom Domovinskog rata

Godine 1991. i 1992. bile su najteže godine u povijesti Neuma. To su godine rata i velikih povijesnih obrata i događaja. Na prvim demokratskim izborima u Bosni i Hercegovini koji su se održali 18. studenoga 1990. godine, vlast su dobile tri nacionalne stranke (bošnjačka: SDA, srpska: SDS i hrvatska: HDZ), ali razlike u njihovim programima su bile očigledne. U početku se borba vodila političkim metodama i sredstvima, međutim sve je bliže bilo ratno rješenje.

U rujnu 1991. godine vojno i političko vodstvo Srbije i Jugoslavenske narodne armije (skraćeno JNA) otpočeli su realizaciju projekta velike Srbije, a sastavni dio toga plana bila je okupacija juga Hrvatske i granica na rijeci Neretvi. Događaji u Hrvatskoj već su imali svoje odjeke u Bosni i Hercegovini. S vojnoga gledišta, neumski prostor je značajna cjelina s donjoneretvanskim i dubrovačkim prostorom. Dok se mjesecima vodio rat u Hrvatskoj i nakon što su potpuno stradala pojedina sela općine Ravno u Hercegovini, republička vlast Bosne i Hercegovine nije prozrela rat na svom pragu.

Prostor BiH u jugoistočnoj Hercegovini koristio se za napad na Dubrovnik, koji se ubrzo našao u potpunom okruženju i s kopna i s mora. Neum se našao na glavnom pravcu prodora srpsko-crnogorske vojske ka hrvatskoj luci Ploče, a samim tim i zadnja crta obrane hrvatskoj vojsci za grad Metković. To je surova jesen 1991. godine, kako ističe Obradović u svojoj

⁷² Obradović, Đuro i sur. 2008, Neum – 30 godina općine, Općina Neum, Neum, str. 3.

monografiji,⁷³s mirisom krvi, baruta, paleži i smrti. Sve se treslo i drhtalo pred strahotama koje se spremaju.

Provala rezervista JNA iz Srbije i Crne Gore dočekala je Neum razoružan i u kaosu jer je 10. rujna 1991. godine JNA oduzela oružje tadašnje Teritorijalne obrane Neum iz skladišta u Gabeli i Tasovčićima kod Čapljine. Trebalo je braniti svoj dom, svoje dijete, svoju kuću, svoje polje, a pomoći nije bilo. Jugoslavenska armija počela je agresiju kao borbu za opstanak Jugoslavije, ali praktično je postala njezin razbijač. Političko vodstvo i narod Neuma dovedeni su u poziciju sami se pobrinuti za svoju budućnost, a odluka je bila – braniti se!

Svi politički i vojni procesi snažno su se reflektirali na uskom prostoru Neuma. Tu se trebao odigrati glavni obračun JNA napadača i ZNG koje su branile dolinu Neretve. Početak Domovinskog rata za stanovnike Neuma u BiH bio je rujna – listopad 1991. godine. Suvišna je dvojba koja i danas dijeli javnost u BiH, koji događaj držati početkom JNA agresije na BiH.

Rat u Neumu koji je trajao od 1991. do 1995. godine znatno je usporio gospodarski razvoj, uništio je mnoga materijalna dobra i iscrpio ljudski potencijal angažiranjem preko 900 ljudi u borbenom sastavu (policijske postrojbe i bojna „Neum“ HVO-a).⁷⁴Za vrijeme rata na području Neuma živote je izgubilo deseci vojnika i civila, a bilo je dosta ranjenih i oboljelih. U američkoj vojnoj bazi u Daytonu, 21. studenoga 1995. godine, pod američkim pritiskom, nametnut je mirovni sporazum kojim je okončan rat u Bosni i Hercegovini i time je definiran ustroj države, a prema tom ustroju Neum je pripao entitetu Federacije Bosne i Hercegovine u državi Bosni i Hercegovini.⁷⁵

5.2. Neum danas

Općina Neum smještena je u Hercegovačko – neretvanskoj županiji u južnom dijelu Bosne i Hercegovine (vidi sliku 2). Neum je turistički grad i jedini izlaz Bosne i Hercegovine na

⁷³ Obradović, Đuro i sur. 2008, Neum – 30 godina općine, Općina Neum, Neum, str. 50.

⁷⁴ Obradović, Đuro i sur. 2008, Neum – 30 godina općine, Općina Neum, Neum, str. 51.

⁷⁵neum.ba – Domovinski rat, datum pristupa: 22.02. 2021,
<<https://www.neum.ba/index.php/2011/06/28/domovinski-rat/>>

Jadransko more. Općina Neum ima površinu od 225 km², a prema posljednjem popisu stanovništva iz 2013. godine, u čitavoj općini živi 4.653 stanovnika, dok u samom gradu živi oko 3.013 stanovnika. Većinski dio stanovništva Neuma čine Hrvati, čak 97.64%.⁷⁶

Slika 2. Položaj Općine Neum u Bosni i Hercegovini

Izvor: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Neum>

Geografski, Neum pripada turističkoj regiji južni Jadran, te se nalazi u trokutu turističkih središta Makarska – Mostar – Dubrovnik. Od otvorenog mora Jadrana zaklonjen je poluotokom Pelješac, poluotokom Klek i njihovim prekrasnim uvalama, lučicama, turističkim i ribarskim naseljima. Jadranska magistralna cesta, koja prolazi kroz grad, povezuje ga s Dubrovnikom (70 km) na jugu, te Pločama (30 km), Makarskom (80 km) i Splitom (140 km) sa sjeveru. Dolinom Neretve, od Sarajeva (210 km) preko Mostara (70 km) i Ploča, prolazi električna željeznička pruga i Magistralni put Sarajevo - Opuzen (18 km).

Dubrovački aerodrom Čilipi udaljen je 90 km, aerodrom Mostar 70 km i aerodrom Split 170 km. Zahvaljujući takvoj povezanosti Neumu se otvaraju izvrsne mogućnosti za razvoj turizma tijekom cijele godine.⁷⁷S Republikom Hrvatskom ima dva granična prijelaza na

⁷⁶Wikipedia, Neum, datum pristupa: 22.02. 2021, <<https://hr.wikipedia.org/wiki/Neum>>

⁷⁷Neum – BIH, O Neumu, datum pristupa: 22.02. 2021, <<https://www.neum-bih.com/mk/text/read/4>>

Državnoj cesti D8 koja povezuje sjeverni i južni Jadran. Prijelaz „Neum 1“ graniči s Klekom, a „Neum 2“ s mjestom Zaton Doli.

Primarna djelatnost općine Neum je turizam. Raspolaze s oko 10000 ležaja u hotelima visoke kategorije, zatim odmaralištima i privatnom smještaju gdje su osigurani uvjeti za ugodan boravak tijekom cijele godine. S obzirom na veličinu općine i njen turistički potencijal, trenutni smještajni kapaciteti zadovoljavaju potrebe. Neum također nudi i bogati sadržaj kulturnih manifestacija kao što su: Neum Animated Film Festival koji se održava početkom ljeta od 2004. godine, a na kojem sudjeluju gosti iz svih dijelova svijeta, zatim Etnofest Neum je tradicionalni hrvatski glazbeni festival koji se održava u drugoj polovici kolovoza, također, u kolovozu se održava i smotra klapa.⁷⁸

Područje Neuma odlikuje se dugim i toplim ljetima i kratkom i blagom zimom, te spada u kategoriju jadranskih primorskih mjesta s najvećim brojem sunčanih dana. Kao takav povoljan je za razvoj održivog turizma, posebno u ljetnom periodu, ali bi bilo izuzetno važno da se turistička ponuda produži i da traje tijekom cijele godine.

Ovo je posebno važno, jer se na području općine Neum nalazi više spomenika kulture i zaštićenih područja. Naime, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine proglasila je ukupno 7 objekata kulturno – povijesnog naslijeđa nacionalnim spomenicima, dok su 2 spomenika na Privremenoj listi nacionalnih spomenika. To su: Hutovski grad (Hadžibegova tvrđava), Katolička crkva sv. Ane u Neumskom Gradcu, Natpis Radovca Vukanovića u Novkovića klancu u Hutovu, Nekropola sa stećcima na lokalitetu Crkvina u Hutovu, Nekropola sa stećcima na lokalitetu Groblje stećaka na rimokatoličkom groblju kod Jurkovića kuća u Brštanici, Donje Hrasno, Nekropola sa stećcima na lokalitetu Međugorje u Glumini, Ostaci rimskog naselja i srednjovjekovna nekropola sa stećcima u Vranjevom selu, radi se o dvije povijesne građevine, arheološkom spomeniku natpisu i arheološkim nalazištima (nekropola humske vlastele Nikolića).⁷⁹

Iz svega ovoga možemo zaključiti da Neum, iako je mali gradić na jugu Bosne i Hercegovine, zahvaljujući svojim prirodnim ljepotama, blagoj mediteranskoj klimi i bogatoj povijesti sačuvanoj u starim građevinama te bogatim kulturnim manifestacijama i dobroj

⁷⁸Wikipedia, Neum, datum pristupa: 22.02. 2021, <<https://hr.wikipedia.org/wiki/Neum>>

⁷⁹ Oprašić, Senad, Ekološki aspekti uplovljavanja stranih brodova i mogući utjecaj na dio Jadranskog obalnog mora u Bosni i Hercegovini, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2014, str. 2.

prometnoj povezanosti, danas predstavlja jedno od važnijih turističkih središta Bosne i Hercegovine.

VI. DRŽAVNE GRANICE BOSNE I HERCEGOVINE NA MORU

Bosna i Hercegovina jedna je od obalnih država na Jadranskom moru. Ona svojim državnim područjem presijeca hrvatski kopneni teritorij i izlazi na more u području koje se nalazi između Neuma i Kleka. Bosna i Hercegovina svoju morsku granicu dijeli s Republikom Hrvatskom. Dužina morske zračne granice iznosi 12 km. U obalnoj duljini od 25 km Bosna i Hercegovina ima izlaz na Jadransko more u općini Neum.

Kao što je već rečeno, bosanskohercegovački izlaz na more vuče korijene iz 1718. godine, kada je Dubrovačka Republika ustupila Turskoj grad Neum, s nakanom da stvori tampon zonu prema Mletačkoj Republici. Na sličan način Turska je izbila na more u Bokokotorskom zaljevu, u Sutorini. Tako je Bosna i Hercegovina, kao turski posjed, na dva mjesta dobila izlaz na more, a Dubrovnik je bio razdvojen od Mletačke Republike. Izlazak Turske na Jadransko more bio je ugovoren isključivo za kopнено područje.⁸⁰

6.1. Razgraničenje suverenosti mora

Vanjsku granicu teritorijalnog mora, uključujući njegovu širinu, kao i granice ostalih morskih prostora u kojima ostvaruje jurisdikciju, obalna država određuje svojim internim aktima. Te granice moraju, međutim, biti u skladu s međunarodnim pravom, na što je još 1951. godine upozorio Međunarodni sud pravde u presudi britansko-norveškog spora o ribolovu, u kojoj je utvrdio: *“Utvrdjivanje granica morskih prostora uvijek ima međunarodni aspekt i ne može ovisiti samo o volji obalne države izraženoj u njezinom internom zakonodavstvu. Iako je točno da je čin utvrđivanja granice neizbježno jednostrani akt, jer je u nadležnosti jedino obalne države, valjanost razgraničenja u odnosu na druge države ovisna je o međunarodnom pravu.”*⁸¹

⁸⁰Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 113.

⁸¹Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 114.

Također, „*niti jedno morsko razgraničenje između država čije obale leže nasuprot ili međusobno graniče ne može jednostrano izvršiti samo jedna od tih država*“, kao što je istaknuo Međunarodni sud u presudi spora između Kanade i Sjedinjenih Američkih Država o morskoj granici u zaljevu Maine 1984. godine. Također, za ovaj rad bitno je izdvojiti i sljedeću tvrdnju: „*...razgraničenje se mora tražiti i postići sporazumom, a nakon pregovora vođenih u dobroj vjeri i u suštinskoj namjeri da se dođe do pozitivnog ishoda. Ako unatoč tome takav sporazum ne bude ostvarljiv, razgraničenje se mora izvršiti pribjegavanjem trećoj strani koja ima neophodnu nadležnost.*“⁸²

Vanjske granice teritorijalnog mora granice su na kojima prestaje suverenost države na moru. Prema članku 4. Konvencije iz 1982. godine vanjsku granicu teritorijalnog mora predstavlja crta kojoj je udaljenost svake točke od najbliže točke polazne crte jednaka širini teritorijalnog mora.⁸³

Na razgraničenje teritorijalnih mora država čije obale leže nasuprot ili međusobno graniče primjenjuju se pravila koja su sadržana u članku 15. Konvencije UN-a o pravu mora, a koja su preuzeta iz članka 12(1) Ženevske konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu. Članak 15. Konvencije iz 1982. u cjelini glasi: „*Kada obale dviju država leže nasuprot ili se međusobno naslanjaju, nijedna od tih dviju država nije ovlaštena, ako među njima nema suprotnog sporazuma, proširiti svoje teritorijalno more preko crte sredine, kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od tih dviju država. Ova se odredba, međutim, ne primjenjuje u slučaju gdje je zbog povijesnog naslova ili drugih posebnih okolnosti potrebno razgraničiti teritorijalna mora dviju država na drugačiji način.*“⁸⁴ Ugovorom o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine razgraničeni su i morski prostori ovih dviju država⁸⁵, o čemu će biti riječ u nastavku rada.

⁸²I.C.J. Reports, Judgment, 1984, „*Delimitation of the Maritime Frontier in the Region of the Gulf of Maine (Canada/United States)*“, str. 299-300, par. 112.

⁸³Žužul-Vokić, Marina 2009, „*Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja*“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol 48. No. 163, str. 88.

⁸⁴Žužul-Vokić, Marina 2009, „*Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja*“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol 48. No. 163, str. 100.

⁸⁵Žužul-Vokić, Marina 2009, „*Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja*“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol 48. No. 163, str. 110.

6.2. Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Rješavanje pitanja vezanih za određivanje državne granice, kao osnovnog cilja za potpisivanje Ugovora, od posebnog je značaja za dalje razvijanje dobrosusjedskih odnosa, kako političkih tako i privrednih, s obzirom da Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku dijeli najduža granica (u dužini od 932 km).⁸⁶

Na razini Međudržavnog diplomatskog povjerenstva za identifikaciju, označavanje i održavanje državne granice između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske usuglašen je Prijedlog ugovora o državnoj granici u lipnju 1999. godine. Sastavni dio ovog prijedloga činila je mapa s 86 geodetskih karata u razmjeru 1 : 25 000 na kojima je ucrtana identificirana granična crta. Prijedlog ugovora o državnoj granici, zajedno s mapom grafičkih priloga, parafirali su ovlaštene predstavnici izaslanstava objiju država, a kao svjedoci ovaj su prijedlog parafirali i predstavnici Ureda visokog predstavnika (OHR-a) koji su pratili cjelokupan proces rada. Državna komisija za granicu Bosne i Hercegovine uputila je početkom srpnja 1999. godine Vijeću ministara BiH Prijedlog ugovora o državnoj granici u daljnju proceduru.

Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisali su na međudržavnoj razini 30. srpnja 1999. godine predsjedavajući Predsjedništva BiH Alija Izetbegović i predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman.⁸⁷

Budući da granice na moru između nekadašnjih jugoslavenskih republika nisu bile jasno, na državnoj razini, utvrđene (postojale su granice dosega pojedinih organa vlasti, primjerice lučkih kapetanija, policije, pojedinih federalnih jedinica, inspeksijskih službi, oružanih snaga i slično), valjalo je utvrditi morsku granicu između Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Specifičnost te granice je u tomu što unutarnje morske vode i teritorijalno more BiH graniče s unutarnjim morskim vodama Republike Hrvatske. Kako u konvencijama koje vezuju obje države (ženevskoj o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu i Konvenciji UN-a o pravu mora) nema pravila o razgraničenju unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora između država,

⁸⁶ Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih – doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 128.

⁸⁷ Perković, Zoran 2013, *Identifikacija državne granice BiH i Republike Hrvatske i druga granična pitanja*, datum pristupa: 22.02. 2021, <http://vpi.ba/wp-content/uploads/2016/05/Identifikacija_drzavne_granice_bcs.pdf>

prilikom razgraničenja je primijenjena odredba o razgraničenju teritorijalnih mora primjenom načela crte sredine.⁸⁸

Granica na moru zacrtana u okviru graničnoga sporazuma postignutog 1999.godine definirana je kao "crta sredine između kopna Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, u skladu s Konvencijom o pravu mora iz 1982".⁸⁹ Ovim Ugovorom Bosni i Hercegovini pripao je poluotok Klek te otočići Veliki i Mali Školj, što je vidljivo na slici 3.

Slika 3. Granica Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

Izvor: Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih– doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko, str. 159.

Ugovorom o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine od 30. srpnja 1999. godine utvrđena je morska granica između dvije države, a sadržana je u detaljnom opisu granice koji je sastavni dio Ugovora i obuhvaća prvi granični pojas pripadajuće unutarnje obalne vode Bosne i Hercegovine, čime se kopnena granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske zatvara morskom granicom, uključujući unutarnje

⁸⁸Rudolf ml, Davorin. 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 116.

⁸⁹Klemenčić, Mladen i Topalović, Duško, 2009, „Morske granice u Jadranskom moru“, *Geoadria*, Vol. 14, No. 2, str. 311-324.

obalne vode Bosne i Hercegovine koje u međunarodnom pravu imaju isti status kao i kopneni teritorij države.⁹⁰

Bez obzira na uvjerenja da su prava Bosne i Hercegovine zagwarantirana Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora, kasniji događaji ukazali su na važnost da se s Republikom Hrvatskom sporazumno urede pitanja koja se odnose na oblast teritorijalnog mora, epikontinentalnog pojasa te suverenog pristupa otvorenom moru, a sve ovo iz razloga što je Republika Hrvatska svojim Pomorskim zakonikom iz 1994., a zatim istim zakonikom iz 2004. godine usvojila tzv. „ravne polazne crte“ na moru kakve su bile u vrijeme bivše SFRJ,⁹¹ uključujući i one između Rta Proizd i Otoka Vodnjak,⁹² čime je odredila svoje unutarnje vode, koje u međunarodnom pravu imaju status kao i kopneni teritorij države.

Kako je Republika Hrvatska svojim unutarnjim zakonodavstvom, a suprotno Konvenciji UN-a o pravu mora, onemogućila Bosni i Hercegovini pravo pristupa otvorenom moru, logičnim se nameće zaključak o potrebi iniciranja i otpočinjanja pregovora s Republikom Hrvatskom o zaključivanju posebnog sporazuma kojim će se urediti pitanja primjene spomenute konvencije.

S obzirom da se Hrvatska protivi ratifikaciji Ugovora o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine iz 1999. godine, Vlada Republike Hrvatske je diplomatskom notom 3. travnja 2006. godine, obavijestila Vijeće ministara Bosne i Hercegovine o stajalištima vezanim za granicu u području općine Neum, osporavajući pripadnost dijelova teritorije Bosne i Hercegovine u području otočića Veliki i Mali školj i u području poluotoka Kleka - rt Ponta Kleka. U prilogu note dostavljena je dokumentacija s obrazloženjem kao argumentacija navedenoga stajališta.

Prihvatanje argumentacije hrvatske strane za Bosnu i Hercegovinu značilo bi gubitak statusa pomorske države a time i gubitak svih onih zagwarantiranih prava koja joj pripadaju prema

⁹⁰Omerbegović, Sead i Šarić, Izudin, 2019, „Granični sporovi Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom“, Historijski pogledi, Vol. 2, No. 2, str. 424-425.

⁹¹Perković, Zoran 2013, Identifikacija državne granice BiH i Republike Hrvatske i druga granična pitanja, datum pristupa: 23.02. 2021, <http://vpi.ba/wpcontent/uploads/2016/05/Identifikacija_drzavne_granice_bcs.pdf>

⁹²Omerbegović, Sead i Šarić, Izudin, 2019, „Granični sporovi Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom“, Historijski pogledi, Vol. 2, No. 2, str. 425.

Konvenciji UN-a o pravu mora. Jednako tako bila bi izvršena i redukcija utvrđenih unutarnjih voda Bosne i Hercegovine na tri male međusobno razdvojene morske površine.⁹³

Nedugo nakon što je postignut sporazum u srpnju 1999. godine stigli su prigovori iz Dubrovačke županije. Prema sporazumu, naime, cijeli poluotok Klek nalazi se u Bosni i Hercegovini, a prema prigovoru sam vrh poluotoka kao dio nekadašnje Dubrovačke Republike trebao bi shodno tome pripasti Republici Hrvatskoj. Osim toga, prema sporazumu Bosni i Hercegovini pripala su i dva otočića uz poluotok, a prema katastarskoj evidenciji oba su u sastavu Hrvatske. Pokazalo se da je to rezultat činjenice da je morska granica određena kao crta sredine između hrvatskog poluotoka Pelješca i bosanskohercegovačkog poluotoka Kleka. Budući da su otočići bliži Kleku nego Pelješcu, nalaze se unutar bosanskohercegovačkih voda.⁹⁴

Prema dokumentaciji kojom raspolaže Državna komisija za granice Bosne i Hercegovine, a koju je usuglasila i verificirala nadležna komisija Republike Hrvatske i koja je ugrađena u Ugovor o granici, neupitno je da Bosni i Hercegovini pripadaju dijelovi teritorija u području Neuma koje je naknadno tražila Republika Hrvatska. Bosna i Hercegovina, dakle, smatra da su pitanja na koja se ukazuje notom Republike Hrvatske već raspravljena te kako nisu dostavljeni nikakvi novi dokazi koji bi ukazali na sumnju onoga što su ugovorne strane već usuglasile i prihvatile.⁹⁵

6.3. Karakteristike zaljeva Neum – Klek

Dio Jadranskog obalnog mora u Bosni i Hercegovini naziva se Neum – Klek zaljev, u kojem je Neum grad i središte općine na krajnjem jugu Bosne i Hercegovine.⁹⁶Zaljev Neum – Klek

⁹³Perković, Zoran 2013, Identifikacija državne granice BiH i Republike Hrvatske i druga granična pitanja, datum pristupa: 23.02. 2021, <http://vpi.ba/wpcontent/uploads/2016/05/Identifikacija_drzavne_granice_bcs.pdf>

⁹⁴Klemenčić, Mladen i Topalović, Duško, 2009, „Morske granice u Jadranskome moru“, *Geoadria*, Vol. 14, No. 2, str. 311-324

⁹⁵Perković, Zoran 2013, Identifikacija državne granice BiH i Republike Hrvatske i druga granična pitanja, datum pristupa: 23.02. 2021, <http://vpi.ba/wpcontent/uploads/2016/05/Identifikacija_drzavne_granice_bcs.pdf>

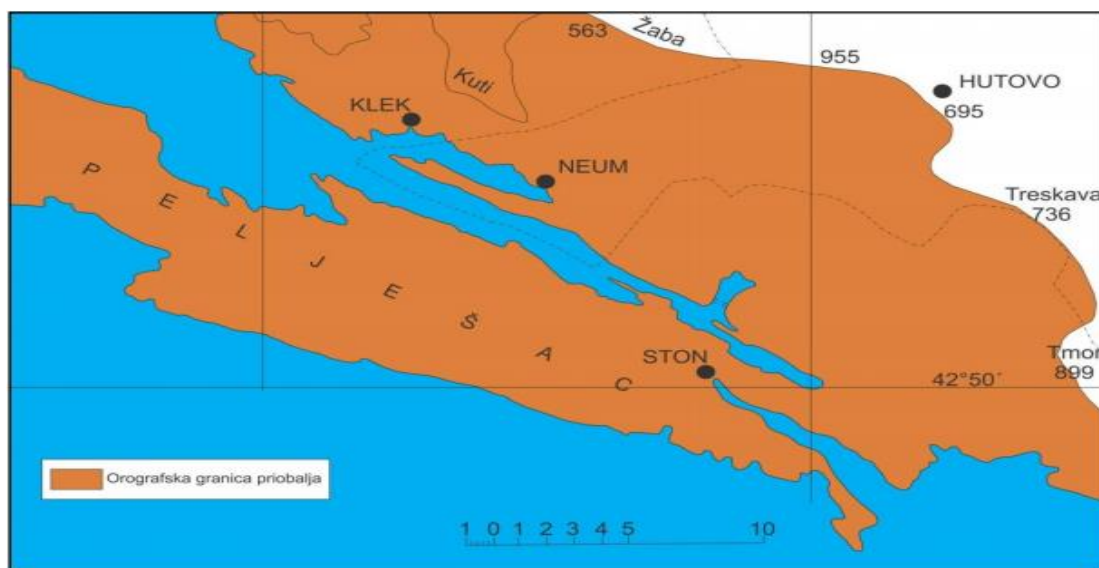
⁹⁶Oprašić, Senad, Ekološki aspekti uplovljavanja stranih brodova i mogući utjeci na dio Jadranskog obalnog mora u Bosni i Hercegovini, VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, 2014, str. 2.

je mali zaljev smješten u okviru većeg, Malostonskog zaljeva kojeg zatvara poluotok Klek.⁹⁷Morsko priobalje Neum – Klek obuhvaća morskou kontinentalnu obalu i poluotočnu obalu Kleka. U geografskoj literaturi, posebno udžbeničkoj kada se govori o dužini morske granice onda se uglavnom misli na kontinentalnu i dio sjeveroistočnog dijela poluotoka Klek, kojim je zatvoren neumski zaljev.⁹⁸

Morfološka granica zaljeva Neum – Klek, u užem smislu, predstavljena je obalnom linijom koja polazi od točke gdje se kopnena granica Republike Hrvatske dodiruje sa niskom vodom mora na sjeverozapadu i prati kopnenu obalu crtom po nultoj izobati, prema Neumu, sve do uvale Jazine, na jugoistoku.

Granica dalje povija na sjeverozapad do rta Rep Kleka, a potom nastavlja s druge strane Kleka prema jugoistoku do Stražice, gdje je i granica s Republikom Hrvatskom u kanalu Malog Stona na jugoistoku. Ovo je poluotočna morska granica, a slika 4 prikazuje zaljev Neum - Klek.⁹⁹

Slika 4. Zaljev Neum-Klek

⁹⁷Wikipedia, Neumski zaljev, datum pristupa: 23.2.2021, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Neumski_zaljev>

⁹⁸ Spahić, Muriz, Pelješki most – granica morskog suvereniteta Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 23.02.2021, <<http://geoubih.ba/pdf/vijesti/Peljeski%20most%20-%20limes%20suvereniteta%20BiH.pdf>>

⁹⁹Spahić, Muriz 2018, „Okeanografske odlike zaliva Neum-Klek; Prilog odabrani prava Bosne i Hercegovine na status pomorske zemlje“, u Dervišević, Azem, *Odbranimo prava BiH kao pomorske zemlje*, Kongres bošnjaka svijeta, Sarajevo, str. 15-24.

Izvor: Spahić, Muriz, Pelješki most – granica morskog suvereniteta Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 23.02. 2021, <<http://geoubih.ba/pdf/vijesti/Peljeski%20most%20-%20limes%20suvereniteta%20BiH.pdf>>

Neumski kanal od rta Međed do Repa Kleka širok je 880 metara. Dužina Neumskog kanala iznosi 7,7 km, te ima maksimalnu širinu 1,3 km, a prosječna širina mu iznosi 1 km. Površina morske akvatorije iznosi 7,7 km², dok je prosječna dubina u zaljevu 22,6 m. Ukupna dužina obalne linije zaljeva Neum – Klek, računajući kontinentalnu i poluotočnu obalu oko Kleka iznosi 24,2 km. U Malostonskom kanalu uz obale Kleka nalaze se dva manja otoka (školja) Mali i Veliki, nad kojima suverenitet ima Bosna i Hercegovina. Razlika između otoka i školja najbolje se može uočiti na osnovu tumačenja kojim se školj označava kao manji otok na kojem stabla i veće grmlje ne mogu uspijevati, jer udar vjetra i morski slap omogućuju na njegovom malom arealu rast većih biljaka i uzgajanje ekstenzivnih kultura.¹⁰⁰

Veliki školj ima površinu 7.624 km² te se nalazi uz jugoistočnu obalu poluotoka Klek na udaljenosti 175 metara od obale. Veliki Škoj predstavlja produžetak grebena Ćurilo, koji je potonuo ispod Malostonskog kanala i izbio ponovo na površinu akvatorija u obliku manjeg otoka. Najistureniji je dio kopna u ekvatorijalnom dijelu područja Bosne i Hercegovine. Otočić Mali Škoj, koji se prostire na 820 m² nalazi se neposredno uz obalu te je udaljen 2,1 km od Velikog školja. Oba školja su katastarsko vlasništvo općine Neum, gdje je Veliki Škoj svrstan u kategoriju pašnjaka, a Mali Škoj u kategoriju kamenjara. Prema katastarskim knjigama, Veliki Škoj je vlasništvo Božice, Josipa i Tihomira Putice iz Neuma.¹⁰¹

Zaljev Neum – Klek je plitki bazen, izduženog je oblika i prirodni je nastavak Neretvanskog kanala od kojega ga dijeli Malo more. Uz obalu dno zaljeva je pretežno kamenito, dok je na dubljim predjelima prekriveno finim muljem. Zimi se u ovom zaljevu javlja izraziti estuary tip cirkulacije vodnih masa, što znači da voda u zaljev ulazi u pridnom sloju, a iz njega izlazi u površinskom sloju. Takav tip cirkulacije uvjetovan je ulaskom slatke vode putem vrulja. Stalni i obilni priliv veće količine hranjivih tvari u zaljev dopijeva vruljama i rijekom Neretvom te kišnim bujicama. Zaljev je dobro prozračan i stoga posjeduje veliku mogućnost prozračivanja.

¹⁰⁰ Spahić, Muriz, Pelješki most – granica morskog suvereniteta Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 23.02. 2021, <<http://geoubih.ba/pdf/vijesti/Peljeski%20most%20-%20limes%20suvereniteta%20BiH.pdf>>

¹⁰¹Spahić, Muriz 2018, „Okeanografske odlike zaliva Neum-Klek; Prilog odabrani prava Bosne i Hercegovine na status pomorske zemlje“, u Dervišević, Azem, *Odbranimo prava BiH kao pomorske zemlje*, Kongres bošnjaka svijeta, Sarajevo, str. 15-24.

Koncentracija otopljenog kisika varira od 5,0 ml/L do 6,9 ml/L. Temperature mora već tijekom svibnja nalaze se iznad 18 °C, a u srpnju i kolovozu prelaze vrijednosti iznad 24 °C. Izometrija se uspostavlja krajem ožujka s prosječnom temperaturom 12,5 °C. Kolebanje saliniteta značajno je u površinskom sloju što upućuje na prisustvo slatkovodnih izvora, a varira od 18,5 do 38,10 promila. U sredini zaljeva dubina je oko 26 - 27 metara. Pomično dno je uz obalu već na 4 – 8 metara. U zaljevu su značajno prisutni fitoplanktonski organizmi koji su karakteristični za boćate i slatke vode. Obala Neumskog zaljeva je čvrsta i kamenita i nije potrebno u ovakvim slučajevima raditi nikakve obaloutvrde, već očuvati je u njenom prirodnom okruženju. Razlog zašto nema nekog većeg narušavanja obale je i zaklonjenost Neumskog zaljeva gdje nema jakih vjetrova ni valova osim, iznimno, u ljetnim periodima kada puše sjeverozapadnjak.¹⁰²

6.4. Sporazum o Neumu i luci Ploče

U širem kontekstu neriješenih problema u vezi s granicom između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine koji se protežu kroz period od kraja devedesetih godina do danas je i pitanje Ugovora o državnoj granici, razgraničenje na moru te status luke Ploče, odnosno Sporazum o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu.¹⁰³

Zbog svoje kratke obale, Bosna i Hercegovina nema nikakvih prirodnih mogućnosti da gradi vlastitu morsku luku, jer bi to moglo izazvati teške ekološke posljedice, a ni prometne veze sa zaleđem nisu povoljne. Dakle, morski put do i od koridora Neum – Klek vodi kroz unutarnje morske vode i teritorijalno more Republike Hrvatske. Očigledno je da je luka Ploče logički i najkraći put za međunarodnu prekomorsku razmjenu roba iz, odnosno, za BiH, te najveći dio Bosne i Hercegovine predstavlja gravitacijsko područje luke Ploče.¹⁰⁴

¹⁰² Oprašić, Senad, Ekološki aspekti uplovljavanja stranih brodova i mogućí utjecaj na dio Jadranskog obalnog mora u Bosni i Hercegovini, VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, 2014, str. 2.

¹⁰³ Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, str. 2.

¹⁰⁴ Bolanča, Dragan 2001, „Pravni status luke Ploče u sklopu hrvatskih relevantnih propisa i Međunarodnog sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu (1998.)“, *Pomorski zbornik*, Vol. 39, No. 1, str. 17-56.

Sporazum o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu potpisali su predsjednik Hrvatske dr. Franjo Tuđman i predsjedavajući Predstavništva Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović 22. studenog 1998. godine u Zagrebu.¹⁰⁵ Na temelju članka IV 4d Ustava BiH, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na sjednici Zastupničkog doma održanoj dana 24. studenog 1999. godine i na sjednici Doma naroda održanoj dana 3. prosinca 1999. godine donijela je Odluku o davanju suglasnosti na ratifikaciju Sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu.¹⁰⁶ Dakle, ovaj sporazum je ratificiran u Parlamentu Bosne i Hercegovine, međutim, nikada nije u Saboru Republike Hrvatske.¹⁰⁷

Sporazumom koji je potpisan i ratificiran u Bosni i Hercegovini bilo je predviđeno zajedničko upravljanje lukom Ploče koja je nakon raspada Jugoslavije ostala na području suverene Hrvatske, ali je svoj osnovni smisao i svrhu imala tek u vezi s Bosnom i Hercegovinom u zaleđu. Značajan dio lučkih kapaciteta, terminala i skladišta bio je sagrađen svojevremeno sredstvima i kapacitetima iz BiH. Uz željezničku vezu sa zaleđem i dalje preko Bosne i Hercegovine, luka ima vezu s centralnom Europom i zapravo svoj smisao postojanja.¹⁰⁸

Naime, stranke Sporazuma Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine osnovale su Povjerenstvo čije su odluke po snazi iznad bilo koje odluke lučke uprave, te su obvezujuće i za nju i za stranke. Povjerenstvo se sastoji od 7 članova, po 3 člana imenuje svaka stranka, a onog sedmog (predsjednika) imenuje Međunarodni sud za pravo mora u Hamburgu.¹⁰⁹ Ovaj sedmi član bi u slučaju sporova imao pravo arbitriranja. Realno bi, međutim, bilo teško

¹⁰⁵ Dnevni avaz, Stalnim opstrukcijama Zagreba, BiH nikada nije dobila Luku Ploče, datum pristupa: 24.2.2021., <<https://avaz.ba/vijesti/bih/450645/stalnim-opstrukcijama-zagreba-bih-nikada-nije-dobila-luku-ploce>>

¹⁰⁶ Bolanča, Dragan 2001, „Pravni status luke Ploče u sklopu hrvatskih relevantnih propisa i Međunarodnog sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu (1998.)“, *Pomorski zbornik*, Vol. 39, No. 1, str. 17-56.

¹⁰⁷ Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, str. 4.

¹⁰⁸ Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, str. 4.

¹⁰⁹ Bolanča, Dragan 2001, „Pravni status luke Ploče u sklopu hrvatskih relevantnih propisa i Međunarodnog sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu (1998.)“, *Pomorski zbornik*, Vol. 39, No. 1, str. 17-56.

zamisliti da bi u “zajedničkoj” luci temeljem karaktera njenih specifičnih aktivnosti moglo biti sukoba na međudržavnoj razini.¹¹⁰

Inače, funkcija tog Povjerenstva je dvostruka. Prvo, ono nadgleda, prati, tumači i donosi arbitražne odluke o provedbi Sporazuma (konačno odlučuje o tim pitanjima). Drugo, Povjerenstvo će, također, biti prizivno tijelo i tijelo koje konačno odlučuje o odlukama lučke uprave u vezi s osobljem, upravljanjem, naknadama, pravilima te bilo kojim drugim odlukama lučke uprave, a koje se odnose na poslovanje korisnika luke i Zone iz BiH. Povjerenstvo mora preispitati svaku odluku ili rješidbu lučke uprave o bilo kojem pitanju u vezi provedbe (tumačenja) Sporazuma, kada to zatraže 3 člana upravnog tijela lučke uprave.¹¹¹

Ratifikaciji ovoga sporazuma u Saboru Republike Hrvatske suprotstavljeni su, iznenada, uoči izbora 2003. godine u javnosti Hrvatske “nacionalni i patriotski” interesi, uz tvrdnju da se “hrvatska luka time predaje u ruke strancima čime Hrvatska gubi svoj suverenitet na vlastitom teritoriju”. U vremenima poslije rata i uz užarena “patriotska” osjećanja, politički vrh zemlje odgađao je ratifikaciju nudeći razna rješenja koja, međutim, iz sličnih razloga nisu prihvaćena kod bosanskohercegovačke strane. U BiH se inzistiralo prvo na ratifikaciji Ugovora u Saboru u istoj formi u kojoj ga je potvrdio i Parlament BiH, nakon čega bi se eventualno moglo razgovarati o izvjesnim promjenama, a prije svega o ukidanju spomenutoga “sedmog člana”, čije je postojanje navodno “ugrožavalo hrvatski suverenitet”.¹¹²

Zajednički je u tome smislu pripremljen mehanizam kojim bi na posljednjoj sjednici Sabora u vrijeme vlade Ivica Račana i uoči izbora prvo bio ratificiran sporazum u formi u kojoj je ratificiran u Sarajevu i odmah potom na obje strane bio bi usvojen aneks sa zajednički dogovorenim promjenom. Bio je to maksimum koji je objektivno mogao biti postignut u vezi s lukom Ploče koja ostaje na teritoriju Hrvatske, ali se u njoj uvažavaju sva osnivačka prava i ulaganja iz BiH. Već je tada bilo upozorenja da od ratifikacije u toj ili bilo kojoj drugoj formi sporazuma iz 1998. godine neće biti ništa ako na vlast nakon izbora dođe HDZ.

¹¹⁰Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, str. 5.

¹¹¹Bolanča, Dragan 2001, „Pravni status luke Ploče u sklopu hrvatskih relevantnih propisa i Međunarodnog sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu (1998.)“, *Pomorski zbornik*, Vol. 39, No. 1, str. 17-56.

¹¹²Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, str. 5.

Bosanskohercegovačka strana je u posljednjem trenutak uoči zakazane sjednice Sabora odbila dogovoreni put ratifikacije, pa tako i konstituiranja luke Ploče na ravnopravnim osnovama. Tada utjecajne političke strukture u BiH bile su uvjerenе da je to “malo” i da ne treba praviti ustupak s eliminacijom “sedmog člana” uprave luke. Račanova koalicija je izgubila izbore, a nova vlada s Ivom Sanaderom na čelu prvo je odugovlačila bilo kakvu ratifikaciju, da bi na prvom sastanku međuresorne grupe u Zagrebu u travnju 2006. godine predočila bosanskohercegovačkoj strani novi prijedlog u političkom i formalnopravnom smislu. Stav Hrvatske je bio ponuditi BiH status tzv. “najpovlaštenije nacije” u korištenju hrvatske luke Ploče. Pravno i praktično to je značilo da Bosna i Hercegovina treba dobiti izvjesne povlastice u vezi s vrstom i kvalitetom lučkih usluga, uz garancije Vlade Republike Hrvatske, kao i povlastice u cijeni za te usluge u ime i za račun luke Ploče. Međutim, ovu mogućnost Bosna i Hercegovina je odbila.¹¹³

Luka Ploče od 1. srpnja 2013. godine postala je europska luka, a između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske su 19. lipnja 2013. godine u Bruxellesu potpisana tri sporazuma, među kojima je i Zajednička izjava o tumačenju i primjeni člana 11. Sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu koju su potpisali zamjenik predsjedatelja Vijeća ministara i ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine dr. Zlatko Lagumdžija i prva potpredsjednica Vlade Republike Hrvatske i ministrica vanjskih i europskih poslova dr. Vesna Pusić.¹¹⁴

Zajedničkom izjavom omogućava se neometan promet roba iz Republike Hrvatske u tranzitu kroz neumski koridor u skladu s primjenjivom pravnom stečevinom Europske unije. Istovremeno, pitanje tranzita za robe iz Bosne i Hercegovine preko luke Ploče rješava se derogacijom pravne stečevine Europske unije jer se preko luke Ploče vrši tranzit i proizvoda iz Bosne i Hercegovine koji nisu u skladu sa standardima Europske unije. Derogacijama pravne stečevine Europske unije Bosna i Hercegovina je formalno zadržala mogućnost da pod povoljnim režimom nastavi koristiti luku Ploče. Dr. Lagumdžija je naglasio da luka Ploče za Bosnu i Hercegovinu ostaje strateški značajan, logički i najkraći put za međunarodnu razmjenu roba.¹¹⁵

¹¹³Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, str. 5.

¹¹⁴ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, datum pristupa 24.2.2021, <http://mvp.gov.ba/aktuelnosti/top_news/default.aspx?id=24723&pageIndex=1>

¹¹⁵ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, datum pristupa 24.2.2021, <http://mvp.gov.ba/aktuelnosti/top_news/default.aspx?id=24723&pageIndex=1>

6.5. Pristup BiH međunarodnim vodama Jadranskog mora

Neretvanski i Korčulanski kanal su tjesnaci¹¹⁶ koji su pod režimom unutrašnjih morskih voda Republike Hrvatske. Nalaze se između teritorijalnog mora i unutrašnjih morskih voda Bosne i Hercegovine, te otvorenog mora. Da bi brod koji plovi iz bosanskohercegovačkoga teritorijalnog mora (unutrašnjih morskih voda) došao do otvorenog mora, izlaskom iz tih tjesnaca još uvijek bi se nalazio u unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske, zatim bi bio u njezinome teritorijalnom moru, pa u gospodarskom pojasu (zaštićenom ekološko-ribolovnome pojasu).

Bosanskohercegovački akvatorij je daleko od otvorenoga mora. Kako je Bosna i Hercegovina obalna država, Neretvanski i Korčulanski kanal su tjesnaci koji služe međunarodnoj plovidbi. U njima vlada režim neškodljivog prolaska tjesnacima. Bosna i Hercegovina je obalna država u nepovoljnom geografskom položaju. Ima vrlo malo područje unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora, ne može imati epikontinentski ni gospodarski pojas. Jedini plovni put koji spaja bosanskohercegovačke unutarnje morske vode i teritorijalno more s otvorenim morem prolazi hrvatskim tjesnacima.¹¹⁷

U njima su hrvatske unutrašnje morske vode u kojima strani brodovi inače nemaju pravo neškodljivog prolaska. Međutim, u hrvatskim tjesnacima koji omogućavaju prolazak brodova iz otvorenoga mora u more pod vlašću Bosne i Hercegovine i iz toga morskog područja u otvoreno more, Hrvatska je dužna trpjeti neškodljivi prolazak stranih brodova.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora, koja obvezuje obje države, na jasan način propisuje u članku 45. st. 2. da se neškodljivi prolazak kroz tjesnace koji služe međunarodnoj plovidbi ne smije obustaviti. Hrvatska, prema tome, ne smije obustavljati, a to znači ograničavati ili ometati plovidbu stranih brodova na putu do bosanskohercegovačkog akvatorija i iz toga akvatorija do otvorenoga mora. Brodovi u prolasku, zauzvrat, moraju

¹¹⁶ Tjesnaci su prirodni morski prolazi između dva dijela kopna

¹¹⁷Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 117-120.

poštivati hrvatske propise i zakonodavstvo (primjerice o sigurnosti, ispoštovati dozvole i ograničenja, ne smiju ribariti, istraživati, namjerno onečišćavati okoliš i slično).¹¹⁸

VII. PELJEŠKI MOST – OPREČNA STAJALIŠTA

U kontekstu pitanja do sada neusuglašene morske granice između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske nalazi se i sučeljavanje dviju država u vezi s gradnjom Pelješkog mosta. U ovom poglavlju poseban fokus stavit će se na pitanje Pelješkog mosta, njegovog značenja za Republiku Hrvatsku, prikazat će se i opisati njegova izgradnja te karakteristike kao i stajalište Bosne i Hercegovine u vezi ovoga mosta.

7.1. Područje Neuma i značenje Pelješkog mosta za Republiku Hrvatsku

Budući da je kontinuitet hrvatskog teritorija prekinut u području Neuma u širini od oko 14 kilometara, Republika Hrvatska odlučila je izgraditi Pelješki most. Pelješki most je most koji je još uvijek u izgradnji, a koji bi trebao premostiti Malostonski zaljev između Komarne i Brijeste na Pelješcu, u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Ovim mostom, Republika Hrvatska želi povezati trenutno prekinuti kontinuitet hrvatskoga teritorija.¹¹⁹ Na slici 5 prikazan je položaj Pelješkog mosta.

¹¹⁸Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 117-120.

¹¹⁹Wikipedia, Pelješki most, datum pristupa 25.2.2021, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pelje%C5%A1ki_most>

Slika 5. Položaj Pelješkog mosta

Izvor: Wikipedia, Pelješki most, datum pristupa 25.2.2021,
<https://hr.wikipedia.org/wiki/Pelje%C5%A1ki_most>

Badžim smatra da, kada je u pitanju gradnja Pelješkog mosta, s hrvatske strane nije se dovoljno razmatrao utjecaj na njene geopolitičke i strateško-sigurnosne interese. Naime, Hrvatska ima interes da razvoj odnosa u Neumu budu u skladu s njenim legitimnim interesima jer geopolitički strateško-sigurnosni aspekt proizlazi iz činjenice da je teritorij Hrvatske u Neumu prekinut u svom kontinuitetu ili cjelovitosti. Izgradnjom mosta povezao bi se prekinuti hrvatski teritorij, ali bi se istodobno prometno zaobišao Neum i smanjio prometni utjecaj u tom području. Isto tako, u Neumu živi autohtona i većinska hrvatska zajednica, a izgradnja mosta vodi zaobilaženju te zajednice i slabljenju veza.

Također, Badžim ističe da pitanje načina spajanja teritorija Republike Hrvatske, prekinutog u području Neuma, treba sagledati i kroz prizmu potpisanog, iako ne ratificiranih sporazuma između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine kojim se tranzit kroz Neum za potrebe RH regulira u paketu s tranzitom kroz teritorij RH i korištenjem luke u Pločama za potrebe BiH. Stoga se orijentacija Republike Hrvatske može shvatiti i kao odustajanje od navedenog paketa, a takav ishod može dalje voditi traženju drugih odgovarajućih rješenja od strane BiH, prvenstveno u vidu izgradnje luke za potrebe BiH na poluotoku Kleku pod njezinim suverenitetom. S druge, BiH strane, to bi dovelo do traženja novih rješenja, a posebno do izgradnje luke na poluotoku Kleku pod njezinim suverenitetom. Na taj način došlo bi do velike gospodarske štete luke u Pločama, a kako bi za BiH luku trebalo veće more, BiH bi

mogla tražiti proširenje morskog dijela teritorija, što je direktna ugroženost hrvatskog teritorija.¹²⁰

Republika Hrvatska je krajem 2005. godine uputila Bosni i Hercegovini i Informaciju o mostu, Idejni projekt mosta, Studiju o utjecaju na okoliš i Ocjenu navigacijskih uvjeta i uvjeta sigurnosti plovidbe u području Neumskog zaljeva. S pravnog gledišta, u spomenutim dokumentima je rečeno da most neće ometati neškodljiv prolazak u unutrašnje morske vode i teritorijalno more Bosne i Hercegovine. Pravo neškodljivog prolaska se vezuje uz pojam “razumne predvidive veličine brodova” (“*reasonably foreseeable ships*”), ovisno o veličini morskoga područja, dubini mora, postojećim lukama, okolišu, klimatskim uvjetima i slično.¹²¹

Republika Hrvatska je tvrdila da most neće ograničavati prolazak brodova čija se veličina može razumno predvidjeti. Isto tako, hrvatska predviđanja su bila da izgradnja luke u Neumu, nije realna zbog turističkog razvitka tog kraja. Isto tako, kazali su kako boravak, sidrenje i plovidba brodova Neretvanskim kanalom do područja neposredno ispred luke Ploče nisu ugroženi pa za to područje nema ograničenja u pogledu veličine ili vrste brodova.

Također, hrvatske analize pokazuju da su za Malo more, područje zapadno od mjesta namjeravane gradnje mosta, sigurnost i uvjeti plovidbe zadovoljavajući za brodove do dužine 200 metara, a da za veće treba uvesti dodatne mjere opreza. Isto tako, istaknuto je da bi u suradnji s Bosnom i Hercegovinom trebalo zabraniti ili ograničiti pristup brodovima u području Maloga mora koji prevoze opasne ili štetne tvari te onima koji prevoze neke količine goriva koje bi mogle trajno promijeniti postojeći ekološki sustav u slučaju nezgode.¹²²

7.2. Izgradnja Pelješkog mosta

¹²⁰Badžim Joško 2014, „Pelješki most; Naznake geopolitičkih i strateško-sigurnosnih implikacija“, PILAR – časopis za društvene i humanističke studije, Vol. 9, No. 17-18, str. 120-123.

¹²¹Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 118.

¹²²Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 119.

U razdoblju od 1997. do 2000. godine dubrovačko-neretvanski župan Ivan Šprlje iznio je ideju o izgradnji Pelješkog mosta, što je ubrzo prihvatila i stranka HDZ-a, a 2000. godine most je ušao u prostorni plan županije. Godine 2003. tijekom kampanje na parlamentarnim izborima, tadašnji predsjednik HDZ-a, Ivo Sanader govorio je o mostu, a nakon pobjede počinje realizacija projekta koji je vodio arhitekt Jure Radić.¹²³

Prvi počeci radova započeli su 2005. godine, a premijer Ivo Sanader označio je početak pripremnih radova mosta. Isto tako, obećao je da će se most početi graditi 2006. godine i da će radovi trajati 18 mjeseci. No, dvije godine kasnije ponovno je otvorio radove na izgradnji mosta, ali za razliku od 2005. godine, postojao je projekt te je bio raspisan natječaj. Ipak, 2010. godine radovi su potpuno obustavljeni, a utvrđeno je kako se do tada izvelo samo tri posto radova.¹²⁴

Krajem 2011. godine, nova hrvatska Vlada s premijerom Zoranom Milanovićem odustala je od gradnje Pelješkog mosta jer su smatrali da je preskup, nepotreban i ne racionalan. Razmišljalo se o trasi autoceste kroz BiH, ali ipak, odlučili su se za cestovni koridor kroz Neum kao poveznicu između dva dijela Hrvatske. Nakon toga, u razdoblju od 2013. do 2014. godine izrađena je predstudija koja je analizirala moguća rješenja prolaska kroz Neum i most je bio najbolje rješenje.¹²⁵

Budući da je 1. srpnja 2013. godine Republika Hrvatska postala 28. članica Europske unije, svoje planove oko izgradnje Pelješkog mosta odlučili su predstaviti Europskoj komisiji, koja bi financijski pomogla izgradnju. Prije odobrenja za izgradnju navedenog mosta morale su se odraditi i određene studije kao što su njegov utjecaj na okoliš, studija izvodljivosti i ekonomske opravdanosti.

Vlada Republike Hrvatske je u lipnju 2016. godine objavila natječaj za gradnju Pelješkog mosta čija će izgradnja biti financirana novčanim sredstvima Europske unije. Nakon provedene procedure za izvođača radova na izgradnji Pelješkog mosta izabrana je kineska

¹²³ Bohutinski Josip 2014, „Kako je propala prva gradnja Pelješkog mosta i što donosi budućnost“, *Večernji list*, datum pristupa 25.2.2021, <<https://www.vecernji.hr/vijesti/kako-je-propala-prva-gradnja-peljeskog-mosta-i-sto-donosi-buducnost-917309>>

¹²⁴ Pajić Darko 2018, „Sanader ga „gradio“ dvaput, Kako smo čekajući gradnju Pelješkog mosta izgubilo najmanje 14 godina“, *Novi list*, datum pristupa 25.2.2021. <<https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/sanader-ga-gradio-dvaput-kako-smo-cekajuci-gradnju-peljeskog-mosta-izgubilo-najmanje-14-godina/>>

¹²⁵ Pajić Darko 2018, „Sanader ga „gradio“ dvaput, Kako smo čekajući gradnju Pelješkog mosta izgubilo najmanje 14 godina“, *Novi list*, datum pristupa 25.2.2021. <<https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/sanader-ga-gradio-dvaput-kako-smo-cekajuci-gradnju-peljeskog-mosta-izgubilo-najmanje-14-godina/>>

državna građevinska tvrtka „China Road and Bridge Corporation“,¹²⁶s kojom je ugovor potpisan 23. travnja 2018. godine u Dubrovniku. Prvi konstrukcijski element postavljen je 10. siječnja 2019. godine, a očekivani završetak radova Pelješkog mosta je 2022. godine.¹²⁷

Pelješki most je važan Republici Hrvatskoj jer njegovom izgradnjom uspostavila bi se čvrsta cestovna veza između svih dijelova hrvatskog teritorija. Time bi se Dubrovačko-neretvanska županija povezala s ostatkom hrvatskog teritorija što bi bitno doprinijelo razvitku Dubrovnika, poluotoka Pelješca kao i cijele najjužnije hrvatske županije. Dakle, kao što je već rečeno, njime bi u potpunosti bio povezan hrvatski teritorij, prekinut s Bosnom i Hercegovinom. Projektiranje i gradnja Pelješkog mosta predstavlja veliki izazov, a njegov projektant je Marjan Pipenbaher.¹²⁸

Most kopno – Pelješac prelazi preko morskog tjesnaca. Širina prepreke na razini mora iznosi približno 2.140 m. Duljina mosta od osi do osi upornjaka iznosi 2.404 m, dok ukupna duljina mosta s upornjacima iznosi 2.440 m. Na najvećem dijelu prijelaza dubina mora je približno stalna i iznosi oko 27 metara. Minimalni zahtijevani plovidbeni profil ispod mosta Pelješac, koji se usuglašen s Bosnom i Hercegovinom iznosi 200 x 55 metara. Most je smješten u zoni visoke seizmičke aktivnosti, a lokacija je podložna i jakim vjetrovima.

Most se nalazi u vrlo osjetljivom ekološkom području Malostonskog zaljeva. Duljina zaljeva iznosi 21 km i ima maksimalnu širinu 2.2 km. Dubina zaljeva iznosi između 7 i 28 metara. Zbog veoma čistog mora 1983. godine proglašen je rezervatom prirode u moru. Cjelokupno područje je također zaštićeno Naturom 2000 - ekološka mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije. Čisto more s odgovarajućim osobinama bio je temelj razvitku marikulture u Malostonskom zaljevu: uzgoj školjaka i ribarstva. Pelješki most svrstava se među najzahtjevnije mostove na svijetu.¹²⁹ Slika 6 prikazuje kako bi trebao izgledati Pelješki most.

¹²⁶Omerbegović, Sead i Šarić, Izudin, 2019, „Granični sporovi Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom“, Historijski pogledi, Vol. 2, No. 2, str. 427.

¹²⁷Wikipedia, Pelješki most, datum pristupa 25.2.2021, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pelje%C5%A1ki_most>

¹²⁸Wikipedia, Pelješki most, datum pristupa 25.2.2021, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pelje%C5%A1ki_most>

¹²⁹ Pipenbaher Marjan 2018, „Projektiranje i analiza mosta Pelješac“, *e-Zbornik*, Vol 8, No. 16, str. 2

Slika 6. Izgled Pelješkog mosta

Izvor: Pipenbaher Marjan 2018, „Projektiranje i analiza mosta Pelješac“, *e-Zbornik*, Vol 8, No. 16, str. 2

7.3. Stajalište Bosne i Hercegovine o Pelješkom mostu

Nakon 2000. godine pitanje jurisdikcije na moru povremeno je postavljala Bosna i Hercegovina u vezi s namjerom Hrvatske da izgradi oko 2,5 km dugačak most preko malostonskog zaljeva i poveže kopno kod mjesta Kleka s poluotokom Pelješcem i time cestovno zaobiđe bosanskohercegovački izlaz na more u Neumskom zaljevu. Iako je most predviđen na mjestu koje nije u doseg mogućega prijepornog područja (vrh poluotoka Kleka nije na trasi), Bosna i Hercegovina je njegovu izgradnju opetovano dovodila u pitanje kao navodnu smetnju za plovidbu u Neumski zaljev iako tamo, kako ističu Klemenčić i Topalović, ne postoje uvjeti, pa niti razlozi, za ulazak takvih brodova kojima bi most mogao biti zapreka.¹³⁰

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je 3. travnja 2007. godine na 11. sjednici Međudržavnog vijeća za suradnju između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske iznijelo službeni stav da je protiv izgradnje ovog mosta do rješavanja otvorenih pitanja vezanih za identificiranje morske granične crte između dvije države. Kasnije je ovaj stav u više navrata i u raznim prilikama službeno ponovljen hrvatskoj strani.

¹³⁰Klemenčić, Mladen i Topalović, Duško, 2009, „Morske granice u Jadranskom moru“, *Geoadria*, Vol. 14, No. 2, str. 311-324

Usprkos tome, 24. listopada 2007. godine tadašnji hrvatski premijer Ivo Sanader postavio je kamen-temeljac za most u mjestu Brijest na Pelješcu, čime je započeta gradnja. Hrvatska strana je tada odbacila svaku tvrdnju i argumentaciju bosanskohercegovačke strane da se most ne gradi u hrvatskim teritorijalnim vodama, ističući da Hrvatska ne treba nikakvu suglasnost ni od koga za tu gradnju.

Most, prema izjavama hrvatske strane, nije alternativa autoputu na Jadransko-jonskom koridoru čiji jedan krak treba ići preko Neuma do Dubrovnika. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske utvrdilo je da je gradnja mosta suvereno pravo Hrvatske, te da se ono ne može dovoditi u vezu s bilo kojim drugim pitanjem iz ukupnih odnosa dviju država te kako “ne vidi ni osnovu ni povoda da se izgradnja mosta nepotrebno pokušava pretvoriti u političko pitanje”.¹³¹

Stajališta Bosne i Hercegovine, u vezi Pelješkog mosta su izražena u stajalištima Ekspertne grupe koju je imenovao bosanskohercegovački ministar komunikacija i transporta. U svojem “Mišljenju” je Ekspertna grupa navela da su imali u vidu utvrđivanje poštivanja i osiguranja prava na neškodljiv prolaz u i iz unutrašnjih morskih voda Bosne i Hercegovine, shodno odredbama Konvencije o pravu mora iz 1982, te član 10. Sporazuma između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske o pograničnom prometu i suradnji koji je potpisan 5. ožujka 2003. godine i ratificiran je u obje zemlje, a kojim su se obje strane obvezale da neće na pograničnom području obavljati privredne djelatnosti i investicijske radove ili na drugi način posezati u prostor ako bi to moglo štetno utjecati na životne i radne uvjete stanovništva na pograničnom području druge ugovorne strane, te da su ugovorne strane dužne surađivati u otklanjanju uzroka i posljedica zagađivanja okoliša na pograničnom području.

Bosanskohercegovačka strana je također usvojila sintagmu “osiguranja prava na neškodljiv prolaz za razumno predvidivu veličinu brodova”, te pri tome su naveli da su posljednjih godina u područje Bosne i Hercegovine Neum – Klek uplovljavali brodovi ukupne visine 42 metra (francuska fregata), odnosno 43 metra (američki razarač).¹³²

Sada, u zaljev Klek – Neum mogu nesmetano uplovljavati brodovi dužine do 200 metara, čije su uobičajene visine iznad 30 metara. Bosanskohercegovačka analiza kazuje da neki teretni brodovi hrvatskih brodara imaju visinu oko 35 metara (npr. “Lady Korčula” 35,60 metara, a

¹³¹Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH, str. 4.

¹³²Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 119.

“Hope” i “Uljanik” 34,60 metara), a putnički brodovi za kružna putovanja mogu dosezati visine i preko 50 metara, kao i neke jedrilice. Općina Neum je iskazala i stajalište da je razmatrala dodjeljivanje koncesije za gradnju marine sa stotinu brodskih vezova, jer smatraju da će možda u Neumski zaljev uplovljavati i plovne dizalice čija visina krana može prelaziti 30 metara.

S bosanskohercegovačkog gledišta izgradnja luke u Neumskom zaljevu je moguća, iako trenutno o tome nema naznaka. Nadalje, u njihovoj analizi tvrdi se da su u Hrvatskoj uobičajene visine mostova preko 50 metara iznad morskih plovnih puteva (novi most kod Dubrovnika, Maslenički most, Paški, most kopno – Krk), iako za većinu tih plovnih puteva postoje i alternativni pravci. Na kraju, pravo Bosne i Hercegovine na neškodljiv prolazak se mora promatrati dugoročno, najmanje za vremensko razdoblje trajanja mosta.¹³³

Institut za hidrotehniku sarajevskog Građevinskog fakulteta iskazao je mišljenje vezano za utjecaj gradnje mosta na okoliš, prema kojemu je hrvatska studija utjecaja na okoliš nepotpuna i nejasna, jer kako ističu nije obuhvaćen prekogranični utjecaj, niti je potpuno procijenjen utjecaj na okoliš tijekom pripreme i građenja mosta. U zaključku, Ekspertna grupa je istaknula da će most značajno ograničavati pravo neškodljivog prolaska, a ne postoji alternativni plovni put u i iz zaljeva Neum – Klek do otvorenoga mora, također kazano je i da osim što će most ograničavati korištenje ionako vrlo malog područja mora i priobalja Bosne i Hercegovine, može negativno djelovati na životne i radne uvjete pograničnog stanovništva. Zaključno, stajališta Bosne i Hercegovine mogu se sažeti u tri rečenice:

1. ako bi Republika Hrvatska gradila most, mora osigurati neškodljivi prolazak za vrijeme gradnje i po završetku,
2. glede utjecaja na okoliš, predlaže se suradnja s bosanskohercegovačkim stručnjacima,
3. kada je u pitanju gradnja mosta, predlažu se pregovori u cilju pronalaženja obostrano prihvatljivih rješenja.¹³⁴

Badžim ukazuje na to da su hrvatski i bosanskohercegovački interesi načelno legitimni i za svaku stranu vitalni, pa se ostavlja dojam da jednostrana rješenja kojima bi se gledalo ostvariti interes samo jedne od zainteresiranih strana nisu perspektivna i da očito treba

¹³³Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 120.

¹³⁴Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 120.

zagovarati rješenja koja će obuhvatiti i odgovarajuće zadovoljiti obostrane interese. Također, ističe da okončanjem takvih obostrano zadovoljavajućih rješenja, problem koji je očito u korijenu spora dvaju naroda mogao bi postati okosnicom ukupne harmonizacije njihovih odnosa. S druge strane, kako kaže, zastoji u rješavanju tog problema, nedorečenost i odigravanje akcija u prilog partikularnih nacionalnih koncepcija vodit će daljnjem zastoju i kompliciranju navedenih odnosa, što ujedno može uvijek poslužiti i kao plodno tlo za moguća vanjska poticanja narušavanja hrvatsko-bošnjačkih odnosa.¹³⁵

¹³⁵Badžim Joško 2014, „Pelješki most; Naznake geopolitičkih i strateško-sigurnosnih implikacija“, PILAR – časopis za društvene i humanističke studije, Vol. 9, No. 17-18, str. 124.

VIII. UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM BOSNE I HERCEGOVINE

Sve veći pritisak na obalno područje, poput porasta broja stanovnika, porasta urbanih područja, širenja turizma i industrije, eksploatacije prirodnih resursa, onečišćenje vode, zraka i drugo, rezultirali su razmišljanjem na koji način osigurati održivi razvoj tog područja. Odgovor na to pitanje je integralno upravljanje obalnim prostorom, posebice zbog složenosti tog prostora. Održivi razvoj zahtijeva da se količina i kvaliteta obalnih resursa očuva, ne samo za zadovoljenje sadašnjih potreba, već za osiguranje prirodnih resursa i za buduće naraštaje. Osnovni je cilj rada ukazati na potrebu održivog razvoja obalnog područja i povezivanja s integralnim upravljanjem, napose zbog važnosti tog prostora Hercegovačkoj-neretvanskoj županiji, te u konačnici Bosni i Hercegovini.

U ovom poglavlju ukratko će se odrediti pojam upravljanja obalnim područjem (CAMP), govorit će se o Bosni i Hercegovini i Barcelonskoj konvenciji te o procjeni za CAMP Bosne i Hercegovine u budućnosti.

8.1. Određenje pojma upravljanja obalnim područjem (CAMP)

Program upravljanja obalnim područjem (engl. Coastal Area Management Programme, CAMP) orijentiran je na provedbu praktičnih projekata upravljanja obalnim područjem u izabranim mediteranskim obalnim područjima, primjenjujući integrirano upravljanje obalnim područjem (IUOP, eng. ICZM) kao glavni alat. Ciljevi CAMP-a su:

- olakšati na nacionalnoj razini provedbu Protokola IUOP u određenoj zemlji,
- razviti strategije i postupke za održivi razvoj u projektnim područjima,
- utvrditi i primijeniti odgovarajuće metode i alate,
- pridonijeti izgradnji kapaciteta na lokalnoj, nacionalnoj i regionalnoj razini,
- a sve to kako bi se osigurala šira upotreba postignutih rezultata u regiji.¹³⁶

¹³⁶ European MSP Platform, Coastal Area Management Programme, datum pristupa: 3.3. 2021, <<https://www.msp-platform.eu/projects/coastal-area-management-programme>>

Potreba za održivim razvojem postaje sve važnija u obalnim područjima jer na tim prostorima živi više od 50% svjetskog stanovništva. Osjetljiva obalna područja širom svijeta suočavaju se s porastom stanovništva, razvojem industrije i turizma te intenzivnom eksploatacijom morskih resursa. Nadalje, prijetnje od prirodnih katastrofa pojačavaju se kao rezultat klimatskih promjena.

Uz to, sve se češće javljaju sukobi interesa, a održivo se iskorištavanje prirodnih resursa sve više dovodi u pitanje. Sukobi su to prije svega između raznih kategorija korisnika i oni rastu i šire se s povećanjem gustoće naseljenosti. Oni, između ostaloga, često dovode do gubitka: ekonomski vrijednih kopnenih resursa, vlasništva, kopnenih resursa prirodne i vizualne vrijednosti, morskih i kopnenih vrsta, povijesnih i arheoloških dobara, javnog pristupa prostoru i resursima, i uza sve to još je i buka i prenapučenost, onečišćenje zraka itd. Kako bi se riješili ti konflikti, razvijeno je načelo Integriranog upravljanja obalnim područjem (IUOP).¹³⁷

Integrirano upravljanje obalnim područjem kao osnovno sredstvo za postizanje održivog razvoja priobalnog područja je proces postizanja sveukupnih ciljeva i ekološki održivog razvoja obalnih područja, unutar ograničenja fizičkih, socijalnih i ekonomskih uvjeta, unutar ograničenja pravnih, financijskih i administrativnih sustava te institucija.¹³⁸ Integrirano obalno upravljanje treba se usredotočiti na olakšavanje horizontalnog i vertikalnog dijaloga, dogovora i kompromisa između svih strana uključenih u korištenje obalnih i morskih resursa. To je participativni proces koji uključuje strateško planiranje koje razmatra lokalne vrijednosti, tradicije, potrebe i prioritete za definiranje sveukupnih prioriteta i ciljeva razvoja te upravljanja obalnim područjima.¹³⁹

Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) implementira se od strane Mediteranskog akcijskog plana koji djeluje u okviru Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP), a osnovan je 1975. godine. CAMP projekti se realiziraju u mediteranskim zemljama, s osnovnim ciljem pružanja pomoći, znanja i iskustva u rješavanju hitnih problema životne

¹³⁷Koboević, Žarko, Milošević-Pujo, Branka, Kurtela, Željko 2012, „ODRŽIVI RAZVOJ I INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM – PROCESI USPJEŠNE ZAŠTITE OBALNOG MORA“, *NAŠE MORE*, Vol. 59, No. 3-4, str. 176-188.

¹³⁸UNEP 1995, „Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas – With Special Reference to the Mediterranean Basin“, *UNEP Regional Seas Reports and Studies*, Split, PAP/RAC, No. 161

¹³⁹Šverko – Grdić, Zvonimira 2015, „Održivi razvoj obalnog područja“, *Prvih 30 godina Zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije*, Vol. 1, str. 199-206.

sredine.¹⁴⁰ CAMP je odobren na šestom redovnom sastanku ugovornih strana Barcelonske konvencije koji je održan u Ateni 1989. godine.¹⁴¹

8.2. Bosna i Hercegovina i Barcelonska konvencija

Najznačajniji međunarodni instrument zaštite i očuvanja Sredozemnog mora je Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora koja je potpisana u Barceloni 16.2.1976. godine na Konferenciji predstavnika vlada zemalja Sredozemlja, a stupila je na snagu dvije godine kasnije, odnosno 12.2.1978.godine.¹⁴² Barcelonska konvencija je 1995. godine dopunjena , izmijenjena u Konvenciju o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja.

Ciljevi Barcelonske konvencije su procjena i kontrola onečišćenja, osiguravanje održivog upravljanja prirodnim resursima mora i obale, integriranje zaštite okoliša u gospodarsko – ekonomski razvoj, zaštita morskog okoliša i obalnog područja kroz sprječavanje, smanjivanje i uklanjanje onečišćenja koja dolaze s kopna ili mora, zaštita prirodnog i kulturnog naslijeđa, jačanje solidarnosti među mediteranskim zemljama te doprinos poboljšanju kvalitete života.¹⁴³

Prvobitno su četrnaest država i Europske zajednice potpisale konvenciju usvojenu 1976. godine. Stranke su sve zemlje s mediteranskom obalom, kao i Europska unija. Nevladine organizacije s izraženim interesom i vlade trećih strana mogu dobiti status promatrača. Konvencija je primjenjiva na „zonu Sredozemnog mora“, koja predstavlja morske vode Sredozemlja kao takvog, sa svim njegovim zaljevima i pritokama, omeđenim Gibraltarskim tjesnacem na zapadu, a Dardanelle tjesnacem na istoku. Stranke smiju proširiti primjenu konvencije na obalna područja unutar vlastitog teritorija.¹⁴⁴Danas, Konvencija broji 22

¹⁴⁰Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) Bosne i Hercegovine, studija izvodljivosti, datum pristupa: 3.3.2021, <<https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloadaddocument?documentId=12676>>

¹⁴¹ European MSP Platform, Coastal Area Management Programme, datum pristupa: 03.03. 2021, <<https://www.msp-platform.eu/projects/coastal-area-management-programme>>

¹⁴²Službeni glasnik BiH, Konvencija za zaštitu morskog ekosistema i obalnih područja mediterana (Barcelonska konvencija) (Međunarodni ugovori, br. 26/98).

¹⁴³Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja (Barcelonska konvencija), datum pristupa 3.3.2021, <<https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/vode-i-more/konvencija-o-zastiti-morskoga-okolisa-i-obalnog-podrucja-sredozemlja-barcelonska-konvencija/1438>>

¹⁴⁴Wikipedia, Barcelona Convention, datum pristupa: 3.3.2021,<https://en.wikipedia.org/wiki/Barcelona_Convention>

ugovorne stranke, a to su: Albanija, Alžir, Bosna i Hercegovina, Kipar, Crna Gora, Egipat, Europska zajednica, Francuska, Grčka, Hrvatska, Italija, Izrael, Libanon, Libija, Malta, Maroko, Monaco, Sirija, Slovenija, Španjolska, Tunis i Turska.¹⁴⁵

Protokoli Konvencije doneseni su u razdoblju od 1979. – 2008. godine. Barcelonska konvencija predstavlja pravni okvir za rad Mediteranskog akcijskog plana (MAPa), a do danas je upotpunjena sa sedam specifičnih protokola:

- *Dumping Protocol* – Protokol o sprječavanju i uklanjanju onečišćenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i zrakoplova ili spaljivanjem na moru (usvojen 1976. godine, dopunjen i izmijenjen 1995. godine)
- *Emergency Protocol* – Protokol o suradnji u sprječavanju onečišćavanja s brodova i, u slučajevima opasnosti, u suzbijanju onečišćavanja Sredozemnog mora (1976. godine, zamijenjen novim 2002. godine)
- *LBS Protocol* – Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćavanja iz izvora i djelatnosti na kopnu (usvojen 1980. godine, dopunjen 1996. godine)
- *SPA i Biodiversity Protocol* – Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju (usvojen 1982. godine, zamijenjen novim 1995. godine)
- *Offshore Protocol* – Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćenja uslijed istraživanja i iskorištavanja epikontinentskog pojasa, morskog dna i morskog podzemlja (usvojen 1994. godine)
- *Hazardous Wastes Protocol* – Protokol o sprječavanju onečišćenja Sredozemnog mora prekograničnim prijevozom opasnog otpada i njegovim odlaganjem (usvojen 1996. godine)
- *ICZM Protocol* – Protokol o integriranom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja (usvojen 2008. godine).¹⁴⁶

Kako je već navedeno u poglavlju 2.1. Bosna i Hercegovina je prema ugovoru o sukcesiji 22.10.1994. godine ratificirala Barcelonsku konvenciju i do tada usvojene protokole.¹⁴⁷ BiH

¹⁴⁵ MAP (Mediteranski akcijski plan), datum pristupa: 3.3.2021, <<https://zastitaokolisa.dashofer.hr/33/map-mediteranski-akcijski-plan-uniqueidRCViWTptZHKIyGjgilgYYuCeVss4lQuxsPTwVrguwZk/>>

¹⁴⁶ Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja (Barcelonska konvencija), datum pristupa 3.3.2021, <<https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/vode-i-more/konvencija-o-zastiti-morskoga-okolisa-i-obalnog-podrucja-sredozemlja-barcelonska-konvencija/1438>>

¹⁴⁷ MAP (Mediteranski akcijski plan), datum pristupa: 3.3.2021, <<https://zastitaokolisa.dashofer.hr/33/map-mediteranski-akcijski-plan-uniqueidRCViWTptZHKIyGjgilgYYuCeVss4lQuxsPTwVrguwZk/>>

je od bivše Jugoslavije sukcesijom preuzela potpisanu Barcelonsku konvenciju zajedno sa njezina četiri protokola:

- Emergency Protocol - Protokol o suradnji u sprječavanju onečišćavanja s brodova i u slučajevima opasnosti u suzbijanju onečišćavanja Sredozemnog mora– sukcesija 1.3.1992. godine.
- LBS Protocol - Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od onečišćavanja iz izvora i djelatnosti na kopnu– stupio na snagu 17.6.1983. godine, a sukcesija 22.10.1994. godine.
- SPA i Biodiversity Protocol - Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti Mediterana; stari naziv – stupio na snagu 23.3.1986. godine, a sukcesija 22.10.1994. godine.
- Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju – ratificiran 12.12.1999. godine.¹⁴⁸

Bosna i Hercegovina još uvijek nije ratificirala amandmane usvojene 1995. godine,¹⁴⁹ dok je ICZM protokol u postupku ratifikacije.¹⁵⁰

8.3. Procjena za CAMP Bosne i Hercegovine

Ugovorne strane Barcelonske konvencije, na svojoj 1. redovnoj sjednici održanoj u razdoblju od 9. do 12. veljače 2016. godine u Ateni, u Grčkoj, usvojile su odluku koja obuhvaća pripremu Studije izvodljivosti za obavljanje CAMP projekta u Bosni i Hercegovini. Studijom bi se ostvario pregled postojećih zakona, politika, planova i strategija, analiza institucionalnih aranžmana za upravljanje obalnim područjem, popis tekućih inicijativa i projekata koji imaju za cilj doprinijeti održivom razvoju bosanskohercegovačke obale, identifikacija potreba i nedostataka za integriranim upravljanjem obalnim područjem u Bosni i Hercegovini te prijedlog CAMP područja i CAMP aktivnosti u cilju dugoročne održivosti projekta.

¹⁴⁸Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) Bosne i Hercegovine, studija izvodljivosti, datum pristupa: 3.3.2021, <<https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloadaddocument?documentId=12676>>

¹⁴⁹Wikipedia, Barcelona Convention, datum pristupa: 3.3.2021, <https://en.wikipedia.org/wiki/Barcelona_Convention>

¹⁵⁰Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) Bosne i Hercegovine, studija izvodljivosti, datum pristupa: 3.3.2021, <<https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloadaddocument?documentId=12676>>

Procjena za CAMP Bosne i Hercegovine se zasniva na pregledu postojećeg stanja (zakonodavstvo, strategije, planovi institucija) i razgovora sa zainteresiranim stranama. Napredak u Bosni i Hercegovini postoji tijekom posljednjih nekoliko godina, mada nema službeno usvojenih zakona i strategija vezano za područje Jadranskog mora koje pripada Bosni i Hercegovini. S druge strane, ograničeni kapaciteti i slabosti u suradnji i koordinaciji između različitih dijelova administracije usporavaju realizaciju novih zakona.

Kapaciteti postojećih institucija (na državnom i lokalnom nivou) za integrirano upravljanje su ograničeni u pogledu ljudskih i tehničkih resursa, financijskih sredstava i znanja i praktičnih iskustava. Postoji nedostatak iskustva sa ICZM i instrumentima za rješavanje konflikata u obalnom pojasu kao i nedostatak indikatora za mjerenje napretka ka održivosti. Implementacija CAMP i sličnih inicijativa će pomoći u premašivanju nekih od ovih slabosti i doprinijet će njihovoj primjeni u praksi.¹⁵¹

CAMP može igrati važnu ulogu u stvaranju uvjeta za integrirano i učinkovito upravljanje obalnim područjem Bosne i Hercegovine. Ciljevi i aktivnosti CAMP BiH postavljeni su na način koji će ojačati koordinaciju i kapacitete relevantnih sudionika za integrirano upravljanje, poboljšati bazu znanja i procese planiranja, povećati svijest javnosti i sudjelovanje u razvoju i provedbi politika održivog razvoja, pridonijeti očuvanju vrijedne bioraznolikosti i prirodnih resursa te nadopuniti napore za ublažavanje onečišćenja. Kao takvi, oni su u potpunosti kompatibilni s ciljevima postavljenim za CAMP projekte, kao i s ciljevima i načelima ICZM protokola. Stoga će CAMP BiH olakšati provedbu Protokola ICZM-a Barcelonske konvencije (koji zemlja namjerava ratificirati).¹⁵²

¹⁵¹ Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) Bosne i Hercegovine, studija izvodljivosti, datum pristupa: 4.3.2021, <<https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloaddocument?documentId=12676>>

¹⁵² Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) Bosne i Hercegovine, studija izvodljivosti, datum pristupa: 4.3.2021, <<https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloaddocument?documentId=12676>>

IX. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Zaključna razmatranja magistarskog rada dati će se kroz razmišljanja o bitnim odrednicama navedenim kroz teorijska promišljanja rada na način da će se svaka od navedenih glava rezimirati.

Rezime II. i III. glave

Druga glava rada predstavljala je svojevrsni uvod u pomorsko pravo, koje čini sustav normi koje reguliraju pravne odnose u vezi s pomorskim djelatnostima. Problemi koji nastaju u pomorstvu manje-više su slični u cijelom svijetu, pa i u Bosni i Hercegovini pa se iz tih izvora pomorsko pravo sve više nastojalo ujednačavati dok se nije došlo do konačne klasifikacije na međunarodno pravo mora, pomorsko upravno pravo i pomorsko imovinsko pravo. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora najbitnija je konvencija u oblasti pomorskog prava, budući da obvezuje sve države potpisnice da poštuju temeljne odrednice koje se odnose na sedamnaest cjelina te sedam dodataka u njenom drugom dijelu. Konvencija UN-a o pravu mora (1982) je temeljni dokument za sastavljanje nacionalnih propisa o pravnim odnosima subjekata na moru, a Bosna i Hercegovina kao članica UN-a i kao pomorska država ju je ratificirala u siječnju 1994. nakon čega je objavljena u Službenom listu BiH. Svaka vid prava, neovisno o vrsti ima svoje sudove, a za pomorsko pravo zadužen je Međunarodni sud za pravo mora sa sjedištem u njemačkom gradu Hamburgu te predstavlja glavni forum za mirno rješavanje sporova i zahtjeva vezanih uz Konvenciju UN-a o pravu mora, te svih predmeta za koje je, u nekom drugom ugovoru predviđena nadležnost tog Suda. Bosna i Hercegovina još nije pokretala spor putem ovoga Suda.

Treća glava rada za fokus je imala predstaviti dvije bitne međunarodne organizacije u oblasti pomorskog prava a to su Međunarodna pomorska organizacija (IMO) i Europska agencija za pomorsku sigurnost (EMSA). IMO je specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda nadležna za sigurnost i zaštitu pomorskog prometa te sprečavanje pomorskog onečišćenja s brodova. U suštini, IMO je globalna institucija koja postavlja standardne sigurnosti, zaštite i utjecaja na okoliš međunarodnog pomorskog prometa, a bitno je reći da je u okviru njenog djelovanja prihvaćeno tridesetak konvencija i više od sedamsto rezolucija i preporuka u vezi sa sigurnošću na moru i zaštitu morskog okoliša. Iako je Bosna i Hercegovina članica Međunarodne pomorske agencije od 1993. godine većinu Konvencija nije ratificirala u svojim zakonodavstvima. Ratificirane su samo Barcelonska konvencija (1993) te Međunarodna konvencija o sprječavanju onečišćenja s brodova (1994) a čak su i one preuzete

sukcesijom nakon raspada SFRJ u čijem je sastavu država bila. Neratificiranje konvencija organizacije čiji si član, pokazuje nemoć i nemar političkih struktura države, te nedovoljnu posvećenost vrednovanja i tretiranju vlastite države kao obalne i pomorske. Što se tiče Europske agencije za pomorsku sigurnost (EMSA) ona u svom opisu posla nudi tehničko stručno znanje i operativnu pomoć za jačanje pomorske sigurnosti, pripravnosti za onečišćenje i mjera sanacije te zaštite u pomorstvu. Bosna i Hercegovina nije član EMSE, budući da nije član Europske unije, ali budući da je potencijalni kandidat za integriranje u Uniju, ukoliko se taj proces u budućnosti realizira, nesumnjivo je da će postati član EMSE. Neovisno od navedenoga, i zemljama pristupnicama EMSA nudi razne edukacije u vidu seminara, konferencija, studijskih putovanja. Imao sam čast pohađati više takvih treninga, a 1 pod nazivom „*Training for Flag State Inspectors*“ koji je trajao od 14. do 18. siječnja 2019. u Lisabonu, a sve pod izravnim pokroviteljstvom EMSE. Također, iste godine od 26. do 27. studenog pohađao sam trening naziva „*Training on fishing vessels safety for Enlargement Countries*“ u Lisabonu. Navedeno je čisti dokaz i smjernica koliko zapravo EMSA za fokus svog djelovanja ima i države, te građane tih država koje nisu članice Europske unije.

Rezime IV. glave

Četvrta glava rada, u fokus je počela stavljati tematiku, točnije u ovom poglavlju se nastojao interpretirati povijesni kontekst nastanka Bosne i Hercegovine kao pomorske države. Početna točka teorijskog razmatranja bio je Mir u Srijemskim Karlovcima (1699) koji se smatra jednim od značajnijih događaja u svjetskoj povijesti, budući da je utvrdio granice između tadašnjeg Osmanskog Carstva, Habsburške Monarhije i Mletačke Republike. U kontekstu promatranja Bosne i Hercegovine, koja je u tom periodu bila u sastavu Osmanskog Carstva ovaj mir postavio je temelje za današnju granicu Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Uz to, Dubrovačka Republika je nakon mira zahtijevala da njen teritorij bude odvojen od teritorija Mletačke Republike na sjeveru i jugu, te poslije pregovora Turci izlaze na more na obje kopneno-morske granice Dubrovačke Republike, pritom misleći na sjeverni dio između Kleka i Neuma, te na južni dio u Sutorini, odnosno preko Bokokotorskog zaljeva, južno od Herceg Novog, te su dva komadića otomanske zemlje ostale pod turskom vlašću sve do austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine 1878. Požarevački mir, devetnaest godina poslije (1718) potvrdio je sve navedeno u Karlovačkom miru, te je njime pojas Kleka i Sutorine ustupljen od strane Dubrovačke Republike Osmanskom carstvu, odnosno bosanskom pašaluku.

Do druge polovice 18. stoljeća ništa se konkretno nije dešavalo u smislu teritorijalne podjele Neuma i Sutorine, budući da su i dalje bili dio bosanskog pašaluka, sve do 1878. dok Bosna i Hercegovina nije okupirana od strane Austro-ugarske monarhije. U tom periodu, Neum-Klek je bio u okviru stolačkog sreza, a Sutorina u sastavu sreza Trebinje. Nakon prestanka Austro-ugarske okupacije i završetka Prvog svjetskog rata (1918) BiH se nalazi u sastavu Kraljevine SHS, a od 1943. u sastavu Socijalističko Federativne Republike Jugoslavije. Neum-Klek i Sutorina su i dalje bili u teritorijalnom integritetu Bosne i Hercegovine sve do 1946. kada je Sutorina ustupljena Crnoj Gori telefonskim pozivom tadašnjeg tajnika PK KP BiH Đure Pacara, koji je ustupio Sutorinu Crnoj Gori, a za zamjenu je dobio, točnije dobili smo planinsko selo Vučevo i prašumu Perućicu, koje su ušle u sastav općine Foča. Sve navedeno izazvalo je ogromne kontroverze, prijepore, kritike i polemike u bosansko-hercegovačkim krugovima i društvu, budući da su granice Bosne i Hercegovine, utvrđene Berlinskim kongresom definirale izlazak BiH na Jadransko more, na dvije kontinentalne obale: u Neumu i Sutorini, i jednu poluotočnu u Kleku. Navedeni bosansko-hercegovački lider nije imao zakonskog osnova da Sutorinu poklanja susjednoj Crnoj Gori, ali je isto tako izvjesno da nije tražio njen povrat BiH, za što je imao pravo i obvezu, a gubitak Sutorine značio je gubitak izlaza Bosne i Hercegovine na otvoreno more. Rezime radi, Sutorina je danas dio Crne Gore, koja je postala nezavisna i samostalna država odvojivši se od Srbije 2006. godine. Iste godine Bosna i Hercegovina uspostavila je diplomatske odnose, a kruna bilateralne suradnje bilo je potpisivanje sporazuma o državnoj granici, međutim do aktualiziranja pitanja Sutorine nije došlo te se u oba politička kruga to smatra „gotovom stvari“. Postavlja se pitanje jesu li te 1946. bosansko-hercegovački elitni krugovi, političari, intelektualci mogli više uraditi po pitanju zakonodavne, ustavne te teritorijalne određenosti Sutorine kao dijela Bosne i Hercegovine, jesu li imali želju i volju. Očito je da nisu, jer da su to područje smatrali validnim, isplativim, održivim, patriotskim, danas bi Bosna i Hercegovina imala izlaz na otvoreno more. U suštini, telefonskim pozivom su izgubili ono što je uspostavljeno Mirom u Srijemskim Karlovcima, te je do toga trenutka trajalo skoro 250 godina.

Rezime V. glave

Peta glava rada odnosila se na državne granice Bosne i Hercegovine na moru, odnosno predstavljeno je razgraničenje suvremenosti mora na temelju članaka Konvencije UN-a o pravu mora, a poseban naglasak stavljen je na Ugovor o državnoj granici između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske te na Sporazum o Neumu i luci Ploče. Bosna i Hercegovina dobila je izlaz na more 1718. godine, kada je Dubrovačka Republika ustupila

Turskoj grad Neum, s nakanom da stvori tampon zonu prema Mletačkoj Republici. Na sličan način Turska je izbila na more u Bokotorskom zaljevu, u Sutorini. Tako je Bosna i Hercegovina, kao turski posjed, na dva mjesta dobila izlaz na more, a Dubrovnik je bio razdvojen od Mletačke Republike. Izlazak Turske na Jadransko more bio je ugovoren isključivo za kopneno područje. Neum predstavlja jedini bosanskohercegovački gradić na obali Jadranskoga mora, koji se nalazi na obali zaljeva Klek-Neum, odnosno na prostoru Malostonskog zaljeva. Ugovorom o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine kojega su potpisali na međudržavnoj razini 30. srpnja 1999. godine predsjedavajući Predsjedništva BiH Alija Izetbegović i predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, razgraničeni su morski prostori ovih dviju država. Granica na moru zacrtana u okviru ovog Ugovora definirana je kao "crta sredine između kopna Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, u skladu s Konvencijom o pravu mora iz 1982". Ovim Ugovorom Bosni i Hercegovini pripao je poluotok Klek te otočići Veliki i Mali Školj. Razgraničenje na moru između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine je veoma specifično jer teritorijalne vode BiH okružuju unutarnje vode RH. Bosna i Hercegovina smatra da Republika Hrvatska krši UN-ovu Konvenciju o pravu mora iz 1982. godine, jer je usvojila tzv. „ravne polazne crte“ na moru, onako kako je to bilo u vrijeme bivše Jugoslavije, uključujući i one između Rta Proizd i Otoka Vodnjak. Na osnovu navedenog, Hrvatska je uspostavila suverenitet nad svojim teritorijalnim i unutrašnjim vodama, zatvarajući morsko područje BiH. U širem kontekstu neriješenih problema u vezi s granicom između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine je i status luke Ploče, odnosno Sporazum o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu. Zbog svoje kratke obale, Bosna i Hercegovina nema nikakvih prirodnih mogućnosti za izgradnju vlastite morske luke te je očigledno da je luka Ploče logički i najkraći put za međunarodnu prekomorsku razmjenu roba iz, odnosno, za BiH, te najveći dio Bosne i Hercegovine predstavlja gravitacijsko područje luke Ploče. Sporazum o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu potpisali su predsjednik Hrvatske dr. Franjo Tuđman i predsjedavajući Predstavništva Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović 22. studenog 1998. godine u Zagrebu. Luka Ploče od 2013. godine je europska luka, a između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske su 19. lipnja 2013. godine u Bruxellesu potpisana tri sporazuma, među kojima je i Zajednička izjava o tumačenju i primjeni člana 11. Sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu.

Rezime VI. i VII. glave

Šesta glava rada odnosila se na oprečna stajališta između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine u vezi gradnje Pelješkog mosta. U kontekstu pitanja do sada neusuglašene morske granice između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske nalazi se i sučeljavanje dviju država u vezi s gradnjom Pelješkog mosta koji je Republika Hrvatska odlučila izgraditi kako bi povezala prekinuti kontinuitet hrvatskog teritorija u području Neuma. Bosanskohercegovačka strana se protivi izgradnji tog mosta smatrajući da će se njegovom izgradnjom onemogućiti uplovljavanje brodova u područje Neum- Klek, iako je i s druge strane opravdana potreba izgradnje Pelješkog mosta zbog povezivanja hrvatskog juga s ostatkom države i boljeg i jednostavnijeg protoka robe i ljudi.

U sedmoj glavi rada fokus je stavljen na upravljanje obalnim područjem Bosne i Hercegovine. U današnje vrijeme sve je veći pritisak na obalno područje te je potrebno osigurati održivi razvoj tog područja. Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) orijentiran je na provedbu praktičnih projekata upravljanja obalnim područjem u izabranim mediteranskim obalnim područjima, primjenjujući integrirano upravljanje obalnim područjem (IUOP, eng. ICZM) kao glavni alat. Barcelonska konvencija je najznačajniji međunarodni instrument zaštite i očuvanja Sredozemnog mora, a potpisana je 16.2.1967. godine. Predstavlja pravni okvir za rad Mediteranskog akcijskog plana, a do danas je upotpunjena sa sedam specifičnih protokola. BiH je prema ugovoru o sukcesiji 22.10.1994. godine ratificirala Barcelonsku konvenciju i do tada usvojene protokole. Od bivše Jugoslavije sukcesijom je preuzela potpisanu Barcelonsku konvenciju zajedno sa njezina četiri protokola: Emergency Protocol, LBS Protocol, SPA i Biodiversity Protocol i Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju. Bosna i Hercegovina još uvijek nije ratificirala amandmane usvojene 1995. godine, dok je ICZM protokol u postupku ratifikacije. Ugovorne strane Barcelonske konvencije, na svojoj 1. redovnoj sjednici održanoj u razdoblju od 9. do 12. veljače 2016. godine u Ateni, u Grčkoj, usvojile su odluku koja obuhvaća pripremu Studije izvodljivosti za obavljanje CAMP projekta u Bosni i Hercegovini. Procjena za CAMP Bosne i Hercegovine se zasniva na pregledu postojećeg stanja (zakonodavstvo, strategije, planovi institucija) i razgovora sa zainteresiranim stranama. CAMP može igrati važnu ulogu u stvaranju uvjeta za integrirano i učinkovito upravljanje obalnim područjem Bosne i Hercegovine. Zahvaljujući CAMP-u BiH olakšat će se provedba Protokola ICZM-a Barcelonske konvencije koji zemlja namjerava ratificirati.

U svrsi sa svime navedenim u zaključnim razmatranjima i tijekom teorijskog interpretiranja magistarskog rada, generalna hipoteza: „*Bosna i Hercegovina nakon razdruživanja pomorske države SFRJ i nakon održanog referenduma o osamostaljenju 1. ožujka 1992. godine, nastavlja kao članica UN postojati kao samostalna, međunarodno priznata, suverena i pomorska država*“ se **djelomično potvrđuje**.

Hipoteza se djelomično potvrđuje iz razloga što je Bosna i Hercegovina pomorska država budući da na jugu, na teritoriji općine Neum, izlazi na Jadransko more stvarajući morsk obalnu dužinu od 24 kilometra. Međutim, hipoteza se može djelomično i odbaciti budući da Bosna i Hercegovina nema utvrđene pomorske granice i točnu pomorsku površinu, pritom misleći na pomorsku granicu s Republikom Hrvatskom koja nije nikada utvrđena usprkos brojnim mirovnim sporazumima koji su se bavili granicama zemalja kroz povijest, a koji su navedeni tijekom pisanja rada. Djelomičnom odbacivanju hipoteze idu u prilog i činjenice da Bosna i Hercegovina iako je članica IMO (Međunarodna pomorska organizacija) gotovo nijedan međunarodni dokument niti Konvenciju vezanu za pravo mora nije ratificirala u svojim zakonodavstvima, nego je preuzela sukcesijom od bivše države, SFRJ. Posljednje djelomično odbacivanje generalne hipoteze veže se za luku, koju država nema, iako ju je do prije tridesetak godina imala, u vidu luke Ploče, koja je sada pod suverenitetom Republike Hrvatske. Dakle, ako Bosna i Hercegovina, želi biti pomorska država to mora potvrditi svojim zakonodavstvom tj. izraditi zakon o Pomorskoj plovidbi na nivou države, osnovati Pomorsku upravu , aplicirati za „Državu Zastave“ i Registar brodova pod svojim suverenitetom. Ustrajati na politici objedinjavanja zaljeva Neum-Klek i Malostonskog zaljeva (Veliki i Mali školj) u jednu cjelinu čime bi se stekli uvjeti da se Bosna i Hercegovina u međunarodnom diskursu konačno počne tretirati kao pomorska država.

X. LITERATURA

Bibliografski izvori:

1. Badžim Joško 2014, „Pelješki most; Naznake geopolitičkih i strateško-sigurnosnih implikacija“, PILAR – časopis za društvene i humanističke studije, Vol. 9, No. 17-18, str. 119-134.
2. Bolanča, Dragan 2001, „Pravni status luke Ploče u sklopu hrvatskih relevantnih propisa i Međunarodnog sporazuma o slobodnom tranzitu kroz teritorij Republike Hrvatske u i iz luke Ploče i kroz teritorij Bosne i Hercegovine u Neumu (1998.)“, *Pomorski zbornik*, Vol. 39, No. 1, str. 17-56.
3. Grabovac, Ivo 2003, *Plovidbeno pravo Republike Hrvatske*, Književni krug, Split.
4. Holjevac, Željko 2003, „Problemi habsburško-mletačkog razgraničenja u Podgorju i Pozrmanju potkraj 17. i početkom 18. stoljeća“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, br. 45., str. 243-269. Obradović, Đuro i sur. 2008 *Neum – 30 godina općine*, Općina Neum, Neum.
5. Holjevac, Željko 2009, „Mir u Srijemskim Karlovcima 26. Siječnja 1699.“, *Matica: mjesečna revizija za hrvatske zajednice u svijetu*, br. 57., str. 22-46.
6. I.C.J. Reports, Judgment, 1984, „Delimitation of the Maritime Frontier in the Region of the Gulf of Maine (Canada/United States)“, str. 299-300, par. 112.
7. Koboević, Žarko, Milošević-Pujo, Branka, Kurtela, Željko 2012, „ODRŽIVI RAZVOJ I INTEGRIRANO UPRAVLJANJE OBALNIM PODRUČJEM – PROCESI USPJEŠNE ZAŠTITE OBALNOG MORA“, *NAŠE MORE*, Vol. 59, No. 3-4, str. 176-188.
8. Milošević-Pujo, Branka, Petrinović, Ranka, 2008, *Pomorsko pravo za jahte i brodice*, Pomorski fakultet Split, Split.
9. Mulić, Jusuf 2015, „Sutorina u Boki Kotorskoj – neotuđivi teritorij Bosne i Hercegovine“, *Acta geographica Bosniae et Herzegovinae*, str. 37-50.
10. Muriz, Spahić i sur. 2015 „Sutorina – Uzurpirani geografski teritorij Bosne i Hercegovine“, *Acta geographica Bosniae et Herzegovinae*, vol. 1, br. 2, str. 5-22.

11. Obradović, Đuro i sur. 2008, Neum – 30 godina općine, Općina Neum, Neum.
12. Omerbegović, Sead i Šarić, Izudin, 2019, „Granični sporovi Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom“, *Historijski pogledi*, Vol. 2, No. 2, str. 414-429.
13. Oprašić, Senad, Ekološki aspekti uplovljavanja stranih brodova i mogući utjecaj na dio Jadranskog obalnog mora u Bosni i Hercegovini, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2014.
14. Pipenbaher Marjan 2018, „Projektiranje i analiza mosta Pelješac“, *e-Zbornik*, Vol 8, No. 16, str.1-16.
15. Rudolf ml, Davorin 2007, „Hrvatski tjesnaci između Bosne i Hercegovine i otvorenoga mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol. 46, No. 161, str. 113-122.
16. Spahić, Muriz 2018, „Okeanografske odlike zaliva Neum-Klek; Prilog odabrani prava Bosne i Hercegovine na status pomorske zemlje“, u Dervišević, Azem, *Odbranimo prava BiH kao pomorske zemlje*, Kongres bošnjaka svijeta, Sarajevo.
17. Šarić, Izudin 2016, *Sporne tačke u utvrđivanju granične crte Bosne i Hercegovine sa susjedima i mogući način rješavanja istih– doktorska disertacija*, Evropski univerzitet Brčko distrikt, Brčko.
18. Šverko – Grdić, Zvonimira 2015, „Održivi razvoj obalnog područja“, *Prvih 30 godina Zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije*, Vol. 1, str. 199-206.
19. Termiz, Dževad 2003, *Metodologija društvenih nauka*, Sarajevo.
20. UNEP 1995, „Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas – With Special Reference to the Mediteranean Basin“, *UNEP Regional Seas Reports and Studies*, Split, PAP/RAC, No. 161
21. Vanjskopolitička inicijativa BiH 2012, „Politička analiza; Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Otvorena pitanja između BiH i Hrvatske i implikacije po BiH
22. Zaječaranović, Gligorije 1987, *Osnovi metodologije nauke*, Beograd.
23. Zeljak, Ino 2012, *Pravo mora i resursi*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
24. Žužul-Vokić, Marina 1997, „Prve odluke Međunarodnog suda za pravo mora“, *Poredbeno pomorsko pravo*, vol. 39, no. 153-154., str. 181-184.

25. Žužul-Vokić, Marina 2009, „Granice teritorijalnog mora u nacionalnim propisima i praksi obalnih država Sredozemlja“, *Poredbeno pomorsko pravo*, Vol 48. No. 163, str. 85-127.

Zakoni i propisi:

1. *Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora* i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela Konvencije Ujedinjenih naroda, (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 9/2000)., datum pristupa: 14.01.2021, <https://narodnenovine.nn.hr/clanci/međunarodni/2000_06_9_84.html>
2. Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja (Barcelonska konvencija), datum pristupa 3.3.2021, <<https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/vode-i-more/konvencija-o-zastiti-morskoga-okolisa-i-obalnog-podrucja-sredozemlja-barcelonska-konvencija/1438>>
3. Službeni list BiH, Ratifikacija Konvencije o međunarodnim pravila za sprečavanje sudara na moru (Međunarodni ugovori, br. 12/20), datum pristupa:07. 02 .2021, <<http://www.sluzbenenovine.ba/page/akt/cCMfNjVcGn4=>>
4. Službeni glasnik BiH, Konvencija za zaštitu morskog ekosustava i obalnih područja mediterana (Barcelonska konvencija) (Međunarodni ugovori, br. 26/98).

Internet izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, Pomorsko pravo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža datum pristupa: 07. 01. 2021, <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49368>>
2. Burić, Albina Pomorsko pravo, datum pristupa: 28.01.2021,

- <<http://www.ss-aharacica-malilosinj.com.hr/wp-content/uploads/2011/03/Skripta-za-Pomorsko-pravo-za-3.N.pdf>>
3. Hrvatska enciklopedija, Pravo mora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krleža datum pristupa:12.01.2021, <<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50010>>
 4. Udruženje Aarhus – centar u BiH, Međunarodni akti/konvencije i sporazumi, datum pristupa:13.01.2021, <<http://aarhus.ba/sarajevo/en/pravni-okvir/medunarodnekonvencijesporazumi.html>>
 5. 10. prosinca 1982. - konferencija UN-a o pravu mora, [datum pristupa:28.01.2021], <<https://magazin.hrt.hr/563621/10-prosinca-1982-konferencija-un-a-o-pravu-mora>>
 6. Hrvatska enciklopedija, Međunarodni sud za pravo mora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Krleža, datum pristupa: 19.01.2021, <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58647>>
 7. International Tribunal for the Law of the Sea, Members, datum pristupa: 19.01. 2021, <<https://www.itlos.org/en/main/the-tribunal/members/>>
 8. Europska komisija, Odluke Vijeća, datum pristupa: 25.01. 2021,<<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2018:0122:FIN:HR:PDF>>
 9. Proleksis enciklopedija, Međunarodna pomorska organizacija, datum pristupa: 25.01. 2021,<<https://proleksis.lzmk.hr/35971/>>
 10. Ćesić, Zlatko 2006, Pomorsko upravno pravo i havarije, datum pristupa: 29.01. 2021, <<http://www.unizd.hr/Portals/1/nastmat/PomorskoUpravnoPravoHavarije.pdf>>
 11. Europska unija, Europska agencija za pomorsku sigurnost, datum pristupa: 08.02. 2021, <https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/ems_a_hr>
 12. Hrvatska enciklopedija, Karlovački mir, Leksikografski zavod Miroslav Krlež, datum pristupa: 11.02. 2021, <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30593>>
 13. Horvatić, Petar 21. Siječnja 1699. Srijemski Karlovci – mir koji je odvojio Dubrovnik od Hrvatske i odredio oblik Hrvatske kao „kifle“, datum pristupa: 11.02. 2021, ><https://narod.hr/kultura/21-sijecnja-1699-srijemski-karlovci-mir-koji-je-odvojio-neum-od-hrvatske-i-postavio-danasnje-granice-s-bosnom-i-hercegovinom>>
 14. Hrvatska enciklopedija, Požarevački mir, datum pristupa: 11.02. 2021, <<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49899>>

15. Bosnae.info, Bosanski izlazi na more kod Neuma i Sutorine – historijat borbe za njihovo bosanskohercegovačko pravo, datum pristupa: 13.02. 2021, <<https://bosnae.info/index.php/bosanski-izlazi-na-kod-neuma-sutorine-historijat-borbe-za-njihovo-bosanskohercegovačko-pravo>>
16. neum.ba – Domovinski rat, datum pristupa: 22.02. 2021, <<https://www.neum.ba/index.php/2011/06/28/domovinski-rat/>>
17. Wikipedia, Neum, datum pristupa: 22.02. 2021, <<https://hr.wikipedia.org/wiki/Neum>>
18. Neum – BiH, O Neumu, datum pristupa: 22.02. 2021, <<https://www.neum-bih.com/mk/text/read/4>>
19. Perković, Zoran 2013, Identifikacija državne granice BiH i Republike Hrvatske i druga granična pitanja, datum pristupa: 22.02. 2021, <http://vpi.ba/wp-content/uploads/2016/05/Identifikacija_drzavne_granice_bcs.pdf>
20. Wikipedia, Neumski zaljev, datum pristupa: 23.2.2021, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Neumski_zaljev>
21. Spahić, Muriz, Pelješki most – granica morskog suvereniteta Bosne i Hercegovine, datum pristupa: 23.02. 2021, <<http://geoubih.ba/pdf/vijesti/Peljeski%20most%20-%20limes%20suvereniteta%20BiH.pdf>>
22. Dnevni avaz, Stalnim opstrukcijama Zagreba, BiH nikada nije dobila Luku Ploče, datum pristupa: 24.2.2021., <<https://avaz.ba/vijesti/bih/450645/stalnim-opstrukcijama-zagreba-bih-nikada-nije-dobila-luku-ploce>>
23. Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, datum pristupa 24.2.2021, <http://mvp.gov.ba/aktuelnosti/top_news/default.aspx?id=24723&pageIndex=1>
24. Wikipedia, Pelješki most, datum pristupa 25.2.2021, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pelje%C5%A1ki_most>
25. Bohutinski Josip 2014, „Kako je propala prva gradnja Pelješkog mosta i što donosi budućnost“, *Večernji list*, datum pristupa 25.2.2021, <<https://www.vecernji.hr/vijesti/kako-je-propala-prva-gradnja-peljeskog-mosta-i-sto-donosi-buducnost-917309>>
26. Pajić Darko 2018, „Sanader ga „gradio“ dvaput, Kako smo čekajući gradnju Pelješkog mosta izgubilo najmanje 14 godina“, *Novi list*, datum pristupa 25.2.2021.

- <<https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/sanader-ga-gradio-dvaput-kako-smo-cekajuci-gradnju-peljeskog-mosta-izgubili-najmanje-14-godina/>>
27. European MSP Platform, Coastal Area Management Programme, datum pristupa: 3.3. 2021, <<https://www.msp-platform.eu/projects/coastal-area-management-programme>>
28. Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) Bosne i Hercegovine, studija izvodljivosti, datum pristupa: 3.3.2021, <<https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloaddocument?documentId=12676>>
29. Wikipedia, Barcelona Convention, datum pristupa: 3.3.2021, <https://en.wikipedia.org/wiki/Barcelona_Convention>
30. MAP (Mediterranski akcijski plan), datum pristupa: 3.3.2021, <<https://zastitaokolisa.dashofer.hr/33/map-mediterranski-akcijski-plan-uniqueidRCViWTptZHKIyGjgilgYYuCcvs4lQuxsPTwVrguwZk/>>
31. Wikipedija, Bosna i Hercegovina, datum pristupa: 8.3.2021, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Bosna_i_Hercegovina>
32. Wikipedia, Međunarodna organizacija, datum pristupa: 8.3.2021. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Me%C4%91unarodna_organizacija>
33. Wikipedia, Državna granica, datum pristupa 8.3.2021., <https://hr.wikipedia.org/wiki/Dr%C5%BEavna_granica>

Popis slika:

Slika 1. Morska granica u Neumu i Sutorini	30
Slika 2. Položaj Općine Neum u Bosni i Hercegovini	37
Slika 3. Granica Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske	42
Slika 4. Zaljev Neum-Klek	45
Slika 5. Položaj Pelješkog mosta	52
Slika 6. Izgled Pelješkog mosta	56